

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Гуманітарно-педагогічний факультет

Кафедра технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Розвиток творчих здібностей учнів старших класів на уроках технологій профільного рівня за спеціалізацією «Українська народна вишивка» з технології виготовлення виробів з вишивкою лічильними і вільними швами

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Галузь знань – 01 Освіта /Педагогіка

Спеціальність – 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)

Предметна спеціальність – 014.10 Середня освіта (Технології)

Освітньо-професійна програма – Середня освіта. Технології та інформатика

КвРСОТ. 024059.01.15.ПЗ

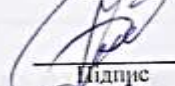
Виконав: студент 2 курсу
група СОТм-24-1

Підпис

Наталія ШАРОВАРСЬКА

Керівник: д-р. пед. наук, професор

Підпис

Ігор АНДРОЩУК

Нормоконтролер:

Підпис

Олена МІЩЕНКО

До захисту допускаю
Завідувач кафедри
технологічної та професійної освіти
і декоративного мистецтва

Підпис

Олена САМБОРСЬКА

11 грудня 2025 р.

Хмельницький, 2025

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет – Гуманітарно-педагогічний

Кафедра – Технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Галузь знань – 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність – 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)

Предметна спеціальність – 014.10 Середня освіта (Технології)

Освітньо-професійна програма – Середня освіта. Технології та інформатика

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва

Олена САМБОРСЬКА

Підпис

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

01

09

2025 р.

З А В Д А Н Н Я НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Шароварська Наталія Василівна

(Прізвище, ім'я, по батькові здобувача освіти)

1. Тема кваліфікаційної роботи: Розвиток творчих здібностей учнів старших класів на уроках технологій профільного рівня за спеціалізацією «Українська народна вишивка» з технології виготовлення виробів з вишивкою лічильними і вільними швами

Керівник роботи д-р. пед. наук, професор Андрощук Ігор Петрович

Затверджено наказом ректора університету від 25.08.2025 р. №65, додаток 1

2. Термін подання здобувачем роботи на кафедру 22.12.2025 р.

3. Вихідні дані до роботи Біленко О.В., Пелагейченко М.Л., Ходзицька І.Ю., Боринець Н.І., Туташинський В.І., Кірютченкова І.В. Навчальна програма закладів загальної середньої освіти. Технології. Профільний рівень 10-11 класи. Спеціалізація: Українська народна вишивка.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): Теоретичні основи розвитку творчих здібностей в учнів старших класів на уроках технологій (поняття про творчі здібності особистості, особливості розвитку їх в учнів старших класів; українська народна вишивка як засіб розвитку творчих здібностей; досвід розвитку творчих здібностей

учнів на уроках технологій). Методичні аспекти розвитку творчих здібностей учнів старших класів на уроках технологій під час вивчення профілю «Українська народна вишивка» (обґрунтування засобів розвитку творчих здібностей; методичні рекомендації щодо розвитку творчих здібностей; хід та результати експериментального дослідження)

5. Перелік графічного матеріалу немає

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Етапи роботи	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
<i>Перевірка академічного тексту спеціалізованими програмними засобами</i>	<i>Герніченко І.І.</i>		
<i>Нормоконтроль</i>	<i>Міценко О.В.</i>		

7. Дата видачі завдання 01.09.2025

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

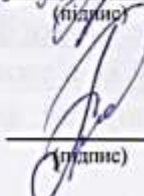
№ п/п	Назва розділу кваліфікаційної роботи	Терміни виконання	Примітки
1	<i>Вступ</i>	<i>16.11.2025</i>	виконав
2	<i>1 розділ</i>	<i>20.11.2025</i>	виконав
3	<i>2 розділ</i>	<i>22.11.2025</i>	виконав
4	<i>Висновки, перелік посилань</i>	<i>23.11.2025</i>	виконав
5	<i>Попередній захист</i>	<i>24.11–25.11.2025</i>	виконав
6	<i>Нормоконтроль</i>	<i>26.11–04.12.2025</i>	виконав
7	<i>Перевірка на плагіат</i>	<i>05.12–09.12.2025</i>	виконав
8	<i>Рецензування</i>	<i>12.12–18.12.2025</i>	виконав
9	<i>Захист</i>	<i>23–24.12.2025</i>	виконав

Здобувач (ка)

(підпис)

Наталія ШАРОВАРСЬКА
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник кваліфікаційної роботи

(підпис)

Ігор АНДРОЩУК
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота присвячена темі «Розвиток творчих здібностей учнів старших класів на уроках технологій профільного рівня за спеціалізацією «Українська народна вишивка» з технології виготовлення виробів з вишивкою лічильними і вільними швами».

У першому розділі роботи проведено аналіз та систематизацію теоретичних аспектів розвитку творчих здібностей. Розглянуто поняття про «творчість» і «здібності» та узагальнено їх в поняття «творчі здібності особистості». Досліджено розвиток творчих здібностей на основі української народної вишивки. Проведено аналіз сучасних наукових праць та огляд літератури, а також досвід розвитку творчих здібностей учнів іншими педагогами на уроках технологій.

Другий розділ роботи присвячено розробкам методичних рекомендації для розвитку творчих здібностей учнів старших класів на уроках технологій під час вивчення профілю «Українська народна вишивка». У розділі надано методичні рекомендації стосовно використання об'єкту наочності на уроках технологій

Кваліфікаційна робота виконана здобувачем другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями) кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва Хмельницького національного університету Наталією ШАРОВАРСЬКОЮ під керівництвом д-р. пед. наук, професора Ігоря АНДРОЩУКА.

Кваліфікаційна робота складає 76 сторінок основного тексту, 9 таблиць, 21 рисунок та літературних джерел в кількості 73.

Ключові слова: творчість, здібності, творчі здібності особистості, учні старших класів, уроки технологій, профіль «Українська народна вишивка», об'єкт наочності, методичні рекомендації.

12 грудня 2025 р.

Наталія ШАРОВАРСЬКА

ЗМІСТ

	С.
Вступ.....	6
1 Розвиток творчих здібностей учнів на уроках технологій як педагогічна проблема	9
1.1 Поняття про творчі здібності особистості, особливості розвитку їх в учнів старших класів.....	9
1.2 Українська народна вишивка як засіб розвитку творчих здібностей...21	
1.3 Досвід розвитку творчих здібностей учнів на уроках технологій .. 30	
2 Методичні аспекти розвитку творчих здібностей учнів старших класів на уроках технологій під час вивчення профіля «Українська народна вишивка».....	
2.1 Обґрунтування засобів розвитку творчих здібностей учнів старших класів на уроках технологій під час вивчення профіля «Українська народна вишивка».....	38
2.2 Методичні рекомендації щодо розвитку творчих здібностей учнів старших класів на уроках технологій під час вивчення профіля «Українська народна вишивка».....	63
2.3 Хід та результати експериментального дослідження.....	72
Висновки... ..	78
Перелік джерел посилання.....	80
Додаток А Навчальна програма закладів загальної середньої освіти.....	87
Додаток Б Анкета для визначення творчих здібностей учнів старших класів... ..	101
Додаток В Анкета вчителя з предмету «Технології».....	103
Додаток Г Анкета учня.....	105

ВСТУП

У сучасному освітньому просторі особлива увага приділяється розвитку творчого потенціалу учнів, адже здатність мислити нестандартно, знаходити оригінальні рішення та реалізовувати власні ідеї є необхідною складовою успішної особистості. Уроки технологій, як інтегрований та практично орієнтований предмет, створюють широкі можливості для виявлення та розвитку творчих здібностей учнів старших класів. Через проектну діяльність, використання сучасних технологій та індивідуальний підхід до учнів, учитель може не лише сформувати практичні навички, а й сприяти самовираженню, ініціативності та креативності кожного школяра. Саме тому питання розвитку творчості на уроках технологій є актуальним і потребує глибокого осмислення та практичного впровадження.

Вагомість розвитку творчих здібностей учнів регламентовано в українському законодавстві, а саме нормативними документами, такими як: Закон України «Про освіту» [1], Державний Стандарт базового і повної загальної середньої освіти [2], Концепція розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) [3], Типова освітня програма закладів загальної середньої освіти [4]. В даних документах і наголошується на необхідності навчання учнів та формування в них компетентностей для креативного мислення, творчого самовдосконалення та самореалізації.

Проблему розвитку творчих здібностей досліджували такі науковці: Ю.З. Гільбух, Л.В. Сохань, В.І. Шинкарук, О.В. Киричук, Н.А. Козленко, В.О. Моляко, О.В. Сухомлинська, С.О. Сисоєва, В.В. Рибалка, М.Л. Смульсон та ін. Так О.М. Коберник [5] розглядає креативні технології навчання на уроках технологій як виховання і розвиток особистісно-творчої особистості учня. Т.Г. Бріцкан [6] досліджує інноваційні підходи розвитку творчих здібностей.

Враховуємо також інноваційні комп'ютерні технології, тому що саме І. М. Цідило [7] вивчає роль комп'ютерних технологій у формуванні творчих навичок учнів, а А. О. Полуніна [8] досліджує формування понять з використанням інноваційних технологій.

Але разом із тим не достатньо досліджене питання щодо розвитку творчих здібностей учнів старшої школи при вивченні модуля «Українська народна вишивка». Враховуючи актуальність дослідження й недостатнє висвітлення означеної проблеми на уроках технологій в контексті саме вивчення української народної вишивки, темою дипломної роботи обрано «Розвиток творчих здібностей учнів старших класів на уроках технологій під час вивчення профіля «Українська народна вишивка» (технології виготовлення виробів з вишивкою лічильними та вільними швами).

Об'єкт дослідження – розвиток творчих здібностей учнів старших класів в закладах загальної середньої освіти.

Предмет дослідження – засоби розвитку творчих здібностей учнів старших класів на уроках технологій профільного рівня за спеціалізацією «Українська народна вишивка».

Метою дослідження є обґрунтування та розроблення комплекту засобів для розвитку творчих здібностей учнів старшої школи на уроках технологій профільного рівня за спеціалізацією «Українська народна вишивка», методичні рекомендації та перевірка їх ефективності.

Завдання дослідження:

- охарактеризувати поняття творчих здібностей особистості та особливості їх розвитку в учнів старших класів;
- визначити особливості української народної вишивки як засобу розвитку творчих здібностей;
- проаналізувати досвід вчителів технологій щодо розвитку творчих здібностей в учнів старших класів;
- обґрунтувати та розробити комплект засобів наочності і методичні рекомендації щодо розвитку творчих здібностей учнів старших

класів на уроках технологій під час вивчення профільного рівня за спеціалізацією «Українська народна вишивка» та експериментально перевірити їх ефективність.

Для вирішення поставлених завдань буде використано наступні методи дослідження: теоретичні – аналіз педагогічної, психологічної та філософської літератури, методичної та навчальної літератури, узагальнення, та систематизація наукових підходів до вивчення творчих здібностей; емпіричні – педагогічне спостереження за процесом навчання, опитування, анкетування, вивчення навчально-методичної документації, педагогічний експеримент.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи відбувалася під час участі у конференціях: XI Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми професійної та технологічної освіти: погляд у майбутнє» 2024 року (Умань, 11 жовтня 2024 року); IV Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених 2025 року (Вінниця, 27 березня 2025 року); Студентська наукова конференція кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва 2025 року (Хмельницький, 02 травня 2025 року). Тези до питання «Поняття про творчі здібності особистості, особливості розвитку їх в учнів старших класів» опубліковані в збірнику «Студентська молодь у науці» [9] та до питання «Українська народна вишивка як засіб розвитку творчих здібностей» у збірнику [10]. Тези опубліковані в збірнику Актуальні проблеми професійної та технологічної освіти: погляд у майбутнє [11].

1 РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

1.1 Поняття про творчі здібності особистості, особливості розвитку їх в учнів старших класів

Сьогодні, в умовах динамічних змін у соціальному, економічному та політичному житті України, постала проблема радикальної перебудови у сфері освіти та виховання, мета якої – формувати конкурентно здібну, творчу особистість, яка спроможна до самовизначення, самореалізації та самовдосконалення [12]. Так у законі «Про освіту» наголошується, що домінуючою метою освіти є розвиток таланту людини і формування творчої особистості [1]. Підтвердження цього знаходимо також у документі ЮНЕСКО «Виховання у Дусі Миру» [13, 14], в Національній доктрині розвитку освіти в Україні [15] та інших нормативних актах.

В Статті 3 Розділу 1 Конституції України назвавши людину найвищою цінністю [16], наша держава стала на шлях втілення гуманістичних ідей у педагогічну теорію і практику. Тому навчання у сучасному закладі освіти має забезпечувати оптимальні передумови для самореалізації особистості учня, розкриття усіх закладених у ньому природних задатків, здатності до свободи, відповідальності й творчості. Розвиток творчих здібностей має бути невід’ємною умовою змісту усіх навчальних предметів закладів загальної середньої освіти, органічно доповнювати освітній процес, щоб забезпечити єдність знань, умінь і навичок учнів та їхніх творчих можливостей. Розвиток творчих здібностей може відбуватися в процесі творчої діяльності, яка не можлива без творчості.

Для визначення сутності поняття «творчості здібності» необхідно з’ясувати зміст поняття «творчість» та «здібності».

Відповідно до Великого тлумачного словника української мови поняття «творчість» потрактовується як: «1. Діяльність людини спрямована на створення духовних і матеріальних цінностей, діяльність, пройнята елементами нового, вдосконалення, збагачення, розвитку. 2. Те, що створено внаслідок такої діяльності, сукупність створеного кимось. 3. Здатність творити, бути творцем» [17, с. 1435].

Разом з тим поняття «здібності» трактується у Великому тлумачному словнику української мови як: «1. природний нахил до чого-небудь; обдарування, талант; 2. властивість, особливість, що виявляється в умінні робити, здійснювати що-небудь» [17, с. 454]. В українському педагогічному словнику поняття «творчість» трактується як: «продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення. Розвиток творчого потенціалу діяльності є важливою умовою культурного прогресу суспільства й виховання людини» [18, с. 326]. У філософському енциклопедичному словнику поняття «творчість» трактується як: «продуктивна діяльність за мірками свободи та оновлення, коли зовнішня детермінація людської активності змінюється внутрішньою самовизначеністю» [19]. В сучасному тлумачному психологічному словнику «творчість» трактують як: «психічний процес створення нових цінностей, ніби продовження і заміна дитячої гри. Діяльність, результатом якої є створення нових матеріальних і духовних цінностей. Будучи, по суті, культурно-історичним явищем, має і психологічний аспект – особистісний і процесуальний» [20, с. 520].

Для досягнення своєї мети людям доводиться вирішувати певні завдання. Одні з них можуть бути вирішені за допомогою раціональних прийомів, для вирішення інших потрібно створення нестандартних, нових правил та прийомів. Саме тут необхідна творчість. Творчість являє собою механізм пристосування людини в нескінченно різноманітному і мінливому світі, що забезпечує її виживання та розвиток [21, с. 273]. В цьому значенні цей термін може бути застосований до всіх процесів органічного і

неорганічного життя, бо життя характеризується як ряд безперервних змін і все що оновлюється і все зароджується в природі є продукт творчих сил. Але поняття творчості припускає особистий початок відповідне йому слово уживається по перевазі в застосуванні діяльності людини. У цьому загальноприйнятому сенсі творчість потрактовують як умовний термін для позначення психічного акту, що виражається у втіленні, відтворенні або комбінації даних нашої свідомості.

Результати морфологічного аналізу слова «творчість», дають змогу констатувати наявний корінь «твор», який є характерним для слов'янських мов і означає «дію, яка спрямована на виникнення чогось нового», це доводить, що значення творчості охоплює великий пласт людської діяльності, а не тільки інтелектуальну або мистецьку» [22].

Проаналізуємо думки авторів-педагогів щодо поняття «творчості» з різних аспектів, тобто філософський, психологічний, педагогічний. І для кращого розуміння та осягнення результати занотуємо у таблицю 1.1.

Таблиця 1.1 – Творчість, як вона є...

Автор	Трактування поняття «творчість»
1	2
М.М. Амосов	Створення нових моделей та втілення їх через функціональну активність в матеріальні речі або ж у матеріальні моделі – книги, малюнки і т.д. [23, с.158].
І.В. Андрощук	Діяльність, яка породжує щось нове, раніше невідоме на основі осмислення вже накопиченого досвіду і формування нових комбінацій знань, умінь, продуктів [24, с. 5].
Л.С. Виготський	Необхідна умова існування, і все, що виходить за межі рутини, завдячує своїй появі творчій діяльності людини [25].
Н.П. Волкова	Об'єктивна професійна необхідність у діяльності вчителя [26].
С.У. Гончаренко	Продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення [18, с. 326].
П.К. Енгельмеєр	Характеристика організму, який має схильність до розвитку, а дія творчого потенціалу людини складний взаємозв'язок відповідних якостей особистостей [27, с. 17].

Кінець таблиці 1.1

1	2
С.О. Сисоєва	Не тільки забезпечує поступальний рух суспільства вперед, що призводить до розвитку цивілізації, але і з погляду гуманності буття – маючи могутній психореабілітаційний ефект, як Творець, що охороняє людину від стресів, відгороджуючи від повсякденності і суєти, та дозволяє зануритися в себе, у свою творчість, та черпати в ній сили натхнення для життя і творчих звершень [28].
А.М. Тарара	Ефективний засіб виховання, цілеспрямований процес навчання та розвитку творчих здібностей учнів [29].

Творчість як «натхненну дію» піднімає особа на якісно новий рівень, обумовлений не логікою «зовнішнього багатства», а логікою виявлення творчих можливостей людини, розвитку всіх його сил як таких, відкриття нових наочно-соціально-сміслових відносин. Сучасне розуміння творчості як сутнісної характеристики людини достатньо повно виявляє характер змін, що здійснюються в соціальному світі.

Реформування системи освіти в Україні на сучасному етапі набуває стратегічного значення для подальшого розвитку суспільства. Воно постає як ключовий чинник відтворення інтелектуального потенціалу нації, інтеграції вітчизняної науки і техніки у світовий науковий простір, становлення демократичних засад суспільного життя, утвердження державності та національної ідентичності [28, с. 119]. Особливої актуальності ці процеси набувають у часи соціальних трансформацій та глобальних викликів, коли важливим ресурсом для подолання моральних, психоемоційних і соціальних труднощів, що виникають як у дорослих, так і у дітей, стає саме творчий потенціал особистості.

Творчість – одне із найзагадковіших явищ у житті кожної людини і в суспільстві в цілому. Це діяльність, спрямована на створення якісно нових, невідомих раніше духовних або матеріальних цінностей (нові твори мистецтва, наукові відкриття, інженерно-технологічні, управлінські чи інші інновації тощо). Отже, творчість можна визначити як форму самодіяльності і саморозвитку індивіду, розгортання його сутнісних сил по мірках свободи як

залучення індивіду, розгортання його сутнісних сил по мірках свободи, як залучення до вищих сенсів буття [30].

Дослідивши поняття «творчість», переходимо до дослідження поняття «здібності». В українському педагогічному словнику поняття «здібності» трактується як: «стійкі індивідуальні психічні властивості людини, які є необхідною внутрішньою умовою її успішної діяльності. Вони виявляються в тому, як людський індивід учить, набуває певні знання, уміння й навички, освоює певні галузі діяльності, включається у творче життя суспільства» [18]. В сучасному тлумачному психологічному словнику «здібність» трактують як— «1. Визначається як індивідуально-психологічні особливості людини, що виражають її готовність до оволодіння певними видами діяльності й до їхнього успішного виконання. Під ними розуміється високий рівень інтеграції і генералізації психічних процесів, властивостей, відносин, дій та їхніх систем, що відповідають вимогам діяльності. 2. Згідно з Р. Кеттелом – риса характеру, що визначає уміння й ефективність у досягненні цілей» [20, с. 154].

По типу поняття «творчість» спробуємо проаналізувати поняття «здібності», тобто бачення науковців. Результати опублікуємо у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Здібності

Автор	Трактування поняття «здібності»
С.Л. Рубінштейн	Результат закріплення психічних процесів, а не засоби діяльності [31, с. 25].
Б.О. Федоришин	Індивідуальні особливості розвитку і прояву структури психічних процесів особистості, що відповідають вимогам конкретних видів професійної діяльності [32].
Ф. Гальтон	Є вродженими та зумовлені високим рівнем інтелекту, з іншого боку, існують погляди, згідно яких інтелект та креативність – поняття незалежні [31].

В контексті нашого дослідження слід розглянути сутність поняття «творчі здібності». Творчі здібності трактуються як специфічні індивідуальні, психологічні особливості особистості, що проявляються в умінні генерувати

нові ідеї, бачити нестандартні підходи до вирішення проблемних завдань, мислити асоціативно, образно й водночас логічно [31, с. 23-56].

Наявність творчих здібностей не є достатньою умовою для досягнення творчих здобутків. Для їх реалізації необхідний рушійний чинник – мотиваційна база, що активізує мисленнєві процеси і включає вольові та ціннісні аспекти. Відповідно, розвиток творчих здібностей учнів неможливий без ретельного вивчення механізму творчості. При цьому, процес творчого пошуку (зокрема, розв'язування творчих задач) підпорядковується конкретній структурній схемі. Вчені педагоги виділили у творчому процесі такі етапи: зародження (інспірація), розробка (інтелектуальна конструкція) та реалізація (практичне освітлення).

Перший етап зародження (інспірація) передбачає оригінальний опис, тобто інтуїція та бажання, виникнення задуму (гіпотеза задум); перефразування, це як формування ідеї та інтуїтивне осягнення (фаза зародження задуму, коли на основі інтуїції та внутрішньої потреби виникає первісна гіпотеза або загальне бачення майбутнього рішення).

Другий етап розробки (інтелектуальна конструкція) вміщує оригінальний опис, що включає знання та міркування, відпрацювання схеми або плану, що дає повний або виконуваний план, де наяву все необхідне та достатнє (виконання дослідів, винахід у формі логічної уяви); перефразування, як то логічний аналіз та деталізація плану. Це фаза свідомої роботи, де використовується база знань та логічне мислення для розробки детальної схеми, алгоритму або плану дій. На даному етапі відбувається інтелектуальне конструювання рішення, перевірка його логічної повноти (достатності й необхідності елементів) та, можливо, можливо, моделювання (у формі логічної уяви чи дослідів).

Третій етап реалізації (практичне втілення) передбачає вміщення оригінального опису, тобто уміння, та перефразування, іншими словами практична реалізація та втілення. Це фаза виконання, де теоретичний лан

перетворюється на фізичний або функціональний об'єкт (конструктивне виконання), використовуючи необхідні практичні навички та уміння [49].

У структурі творчої діяльності В.О. Моляко виділяє три цикли: розуміння умови завдання (оцінка умови), формування проекту майбутньої конструкції (формування гіпотези, задуму) і попереднє рішення (прогнозування остаточного результату). Автор розкриває п'ять основних стратегій творчої діяльності: пошуку аналогів (стратегія аналогізування); комбінаторних дій (стратегія комбінування); рекоонсуктивних дій (реконструююча стратегія); універсальна; випадкових підстановок [33, с. 28].

Та не зважаючи на наявність творчих здібностей у людини ще не означає що і будуть творчі здобутки. Адже їх потрібно активно розвивати. Потрібно мати «рушійну силу або двигун», які б запустили механізм мислення, тобто перш за все необхідно мати бажання і силу волі, тобто мотивацію. Тому варто відмітити компоненти творчих здібностей особистості: мотиваційно-творча активність і спрямованість особистості; світоглядні властивості особистості; інтелектуально-логічні, інтелектуально- евристичні, інтуїтивні здібності; моральні якості, які сприяють успішній навчально-творчій діяльності; естетичні якості; комунікативно-творчі здібності; здібності до самоуправління особистості своєю навчально-творчою діяльністю [34, с.2].

Науковець Е. Кант наводить в людській обдарованості три рівні: геніальність, талант і старанність [28 с. 125-126].

Розвиток творчих здібностей включає і розвиток мислення – вміння узагальнювати, перетворювати знання в гнучкі системи, творчо аналізувати ситуацію. Розвивати творчість означає виховувати у дітей інтерес до знань, самостійність у навчанні. Маленький учень добре вчиться лише тоді, коли він переживає успіх, хоча б невеликий. Розвиток творчих здібностей кожної особистості відчувається протягом усього життя на основі набуття нею суспільно-історичного досвіду. Особливо інтенсивним цей розвиток є у

шкільні роки. У цьому віці школярі виявляють здібності до різних видів діяльності, зокрема – і творчої.

Креативність (творчі здібності) визначається як сукупність індивідуально-психологічних властивостей, що уможливають успішну творчу діяльність. Вони є запорукою генерації нового, оригінального продукту та розробки інноваційних підходів до виконання завдань [12]. Дослідження підтверджують інтегральну природу творчих здібностей, які формуються шляхом взаємодії мотиваційних, когнітивних, евристичних, операційних та інших складових. А. Лук виділяє такі творчі здібності: пов'язані з мотивацією (інтереси, схильності); пов'язані з темпераментом (емоційність); пов'язані з розумовими здібностями (пильність у пошуках проблем; спосіб кодування інформації; здібність до згортання, зчеплення, переносу, оцінюючих дій; цілісність сприйняття; готовність пам'яті; зближення понять; гнучкість мислення, інтелекту; легкість генерування ідей; швидкість мови; професійні здібності; здатність передбачення. Щоб діагностувати та систематично формувати творчу особистість, потрібно знати її властивості, творчі риси [31, с. 23-56].

Відповідно до структури творчих здібностей, для посилення інтелектуально-логічного потенціалу учня слід цілеспрямовано розвивати навички роботи з інформацією та мисленням. Це включає: аналіз, абстрагування (вміння виділяти головне), точне визначення об'єктів із зазначенням родових та видових ознак, а також уміння пояснювати, аргументувати та обґрунтовувати розв'язання проблем і висвітлення суті питань. Інтелектуально-евристичні здібності особистості потребують вміння: генерувати ідеї, висувати гіпотези, прогнозувати розв'язання творчих задач, висувати оригінальні підходи, стратегії, методи їх розв'язання; фантазувати; володіти асоціативністю пам'яті; бачити протиріччя і проблеми; переносити знання, уміння у нові ситуації (продуктивність мислення); відмовлятися від нав'язливої ідеї, переборювати інерцію мислення; незалежно мислити; критично мислити [35].

Творча особистість – індивід, який здатен не тільки формулювати оригінальні ідеї, а й долати перешкоди на шляху до їх реалізації, виявляючи при цьому наполегливість, самодисципліну та емоційну стійкість. Так трактував Т. Едісон [34] своє пояснення винаходу, що 10 відсотків – натхнення і 90 – поту. Досліджування творчості, спирається на комплекс методів, серед яких: спостереження за поведінкою індивіда, метод самоспостереження, біографічний аналіз (вивчення життєвого шляху видатних особистостей), аналіз продуктів творчої діяльності, тестування, анкетування, а також експериментальні підходи, які, однак, мають свої труднощі через необхідність авторської оригінальності у формуванні експериментальних ситуацій.

Оригінальна модель творчої особистості була запропонована О.М. Матюшкіним [36]. Структурні компоненти цієї моделі: пізнавальна мотивація, що виражається в дослідницькій, пошуковій активності; здатності долати сформовані установки, звичайні підходи, стереотипи, шаблони; оригінальність, швидке прийняття рішень; розумова здатність; сензитивність до новизни стимулів. Стосовно навчально-творчої діяльності В.В. Рагозіна визначає такі укрупнені компоненти творчих здібностей особистості: мотиваційно-творча активність і спрямованість особистості; інтелектуально-логічні здібності; інтелектуально-евристичні, інтуїтивні здібності; світоглядні властивості; моральні якості, що сприяють успішній навчально-творчій діяльності; естетичні якості; комунікативно-творчі здібності; здібності до самоуправління своєю навчально-творчою діяльністю [35, с. 127–132.].

Що ж до творчих якостей особистості, то в американських дослідженнях проблем психології наукової творчості (Г.Я. Розен та ін.) пропонується об'ємний перелік якостей творчої особистості (понад шістьдесят показників) [28, с. 125-126]. На основі аналізу літературних джерел, біографій та автобіографій видатних людей психологи виділили якості людей з великим творчим потенціалом, зокрема: надзвичайна концентрація (глибока

та напружена увага); емоційна чутливість та сприйнятливність (висока вразливість); гнучке та синтетичне мислення (цілісність сприйняття); прозоріння та нелогічне осягнення (інтуїція); креативність та уява (фантазія, вигадка); прогностичні здібності (дар передбачення); ерудиція (глибокі та великі за обсягом знання) [28, с 125-126].

Люди, які досягли високих творчих успіхів. Різняться не тільки розвитком інтелекту, а й особистісними якостями, такими як: настирність у виконанні завдань; активність; адміністративні здібності; вміння характеризувати отримані результати. Також ще можна виділити: відхилення від шаблону та оригінальність, тобто подавати нестандартні рішення; незалежність суджень як то формування власних думок; критичне мислення, критичний погляд до загальноприйнятих процесів; відсутність страху перед незвичними ідеями; пізнавальна «дотошність»; нерівномірність успіхів у навчанні (акцент на предметах, що стимулюють інтелект, і менший інтерес до рутинних); ініціативність; наполегливість; висока самоорганізація, працездатність та високий рівень вимогливості; готовність до ризику; імпульсивність; потреба в інтелектуальній праці та самоцінність процесу творчості, задоволення не стільки від досягнення мети, скільки від самого процесу створення; почуття гумору, самобутність [28, с.125-126].

В сьогоденні присутні безліч спроб класифікувати творчі особистості. Найбільш визнаним психологами є поділ на логічний (розумовий), художній (естетичний) та змішаний типи (за І.П. Павловим). Такий поділ є досить умовним і ґрунтується на функціонально-анатомічній асиметрії півкуль головного мозку та психофізіологічних особливостях особистості.

Ще одну типологію творчих особистостей запропонував О.Н. Лук: художники і скульптури (просторово-зорова інформація); письменники і журналісти (словесно-образна інформація); математики і кібернетики (абстрактно-цифрова інформація); музиканти (образно-звукова інформація); інженери і винахідники (конструктивно-технічна інформація); педагоги і організатори підприємств (соціально-комунікативна інформація).

Зарубіжні дослідники Г. Корн і М. Кертон виділяють такі типи творчих особистостей: новатори (висувають ідеї, що передбачають радикальні зміни); адаптори (схильні до вдосконалення й поліпшення використовуваних методів).

Систематизація творчих особистостей за Гоу та Буюворте залучає наступні типи: піонер; фанатик; діагност; ерудит; технік; естет; методолог; незалежний [28, с.131-133].

Учені-дослідники [33, с. 31] виокремлюють такі основні властивості творчої особистості: сміливість думки, схильність до ризику; фантазія; багата уява; проблемне бачення; вміння долати інерцію мислення; здатність виявляти суперечності; вміння переносити знання і досвід у нові ситуації; незалежність; альтернативність; гнучкість, самостійність мислення; здатність до самоуправління. В.О. Моляко [37] вважає основними якостями творчої особистості прагнення до оригінальності, нового, заперечення звичного, а також високий рівень знань, умінь аналізувати явища, порівнювати їх, стійкий інтерес до певної роботи, порівняно швидке і легке засвоєння теоретичних і практичних знань у цій галузі, систематичність і самостійність у роботі.

Спираючись на виокремленні механізми творчого процесу, компоненти творчих здібностей виділяємо основні форми і методи роботи з учнями для розвитку їх творчих здібностей: самостійна робота, розв'язування творчих задач, науково-дослідницька діяльність, лабораторні роботи, експерименти, ділові бесіди, круглі столи, семінари, конкурси, олімпіади, розвивальні групи, творчі тренінги. Аналіз праць вітчизняних та зарубіжних педагогів і психологів [38] дав можливість визначити методи і прийоми, які варто використовувати у творчій навчальній діяльності. Серед них: аналогії, асоціації, проб і помилок, психологічної активізації творчості, «мозкового штурму», синектики, фокальних об'єктів, контрольних запитань, алгоритм розв'язання творчих задач. З метою формування світоглядних засад творчої особистості та розвитку морально-естетичних і комунікативно-творчих

властивостей, які є запорукою успішної навчально-творчої діяльності, доцільним є залучення учнівської молоді до роботи в різноманітних позашкільних формах: гуртках, секціях, студіях і факультативах. Також учителі мають практикувати у школі творчі звіти груп художньої самодіяльності, організовувати шкільні та персональні виставок дітей, де учні матимуть змогу представити свої творчі роботи, реалізувати творчі здібності. Як доводить практика багатьох вітчизняних та іноземних педагогів і психологів, якості творчої особистості можуть бути успішно сформовані в учнів. Головна умова – надання учням максимальної кількості шансів випробувати себе у творчості, починаючи з елементарних завдань. Через практичне засвоєння творчих процедур діти поступово змінюють усталені схеми мислення, долають стереотипи і виробляють новітні підходи до осмислення навчального матеріалу [39, с. 28-29].

Таким чином, головна умова успішного формування якостей творчої особистості це надання учням максимальної кількості шансів випробувати себе у творчості, починаючи з елементарних завдань. Адже особливості розвитку творчих здібностей в учнів старших класів полягають у їхній здатності до самовизначення, самореалізації та самовдосконалення, що є ключовою метою сучасної освіти, як трактує Закон України «Про освіту». Як чітко означено, що поняття «творчість» визначено як діяльність, що виходить за межі рутини, спрямована на виникнення чогось нового, а також є механізмом пристосування людини у мінливому світі та формою її самодіяльності та саморозвитку. В свою чергу «здібності» визначаються як стійкі індивідуальні психологічні властивості, що є необхідною внутрішньою умовою успішної діяльності, виявляючись у готовності до оволодіння та успішного виконання певних видів діяльності. А поняття «творчі здібності особистості» визнаються ключовим психологічним феноменом, що є синтезом індивідуально-психологічних властивостей, які забезпечують її готовність і здатність до створення якісно нових, оригінальних продуктів у різних сферах діяльності. Таким чином розвиток творчих здібностей

особистості є системою виховання та навчання, орієнтованою на формування цілісної творчої особистості, здатної застосовувати оригінальні підходи до вирішення завдань.

1.2 Українська народна вишивка як засіб розвитку творчих здібностей

Сьогоднішня художня сфера тісно пов'язана з духовною та матеріальною спадщиною народної творчості. Уроки народного мистецтва – його духовна глибина, природна інтегрованість та практичний зв'язок із матеріальною культурою – є необхідною передумовою для становлення професійного мистецтва. Нагальною потребою є формування творчої, національно-свідомої особистості шляхом розширення знань про роль і значення місцевого традиційного мистецтва у світовому культурному просторі, а також виховання почуття поваги до духовних та матеріальних надбань нації. Історично, художня діяльність еволюціонувала та виокремилася в окрему галузь культури.

Традиційність народного мистецтва – один із фундаментальних його чинників. Традиція, що сягає корінням у колективну творчість, слугує основою народного мистецтва. Це відрізняє його від творчості професійних художників, де вирішальна роль належить індивідуальному баченню та стилю митця. Прояви цієї колективності ми спостерігаємо й у творчості багатьох майстрів у межах одного періоду, у передачі колективного художнього досвіду від одного покоління до іншого, відкидаючи на своєму шляху все випадкове, маловиразне, невдале. Народні майстри володіли високою професійною культурою. Професійні практичні навички та прийоми народних промислів були відпрацьовані до такого високого рівня, настільки були вдосконалені, що навіть людина слабо обдарована, користуючись ними,

досягала високих результатів. Традиційне народне мистецтво має свої закони, свої художні прийоми, які суттєво відрізняються від законів та прийомів професійної художньої творчості.

Досвідчений майстер знає багато елементів напам'ять і поєднує їх у своїх композиціях. Важливо те, що він не просто механічно повторює певний набір елементів, а вільно трактує існуючі століттями мотиви, створюючи кожен раз новий виріб. Саме завдяки цьому і здійснюється розвиток творчих здібностей.

Процес розвитку традицій відбувається повільно, але постійно, зберігаючи при цьому основні принципи та особливості художньої форми незмінними віками. Удосконалювалися й творчі методи ручної праці. Важливо й те, що традиційність народного мистецтва залишається основою творчості сучасних народних майстрів [40, с. 12-14].

В час докорінних соціальних змін в українській державі, її прагненні повноправно увійти в європейський простір, гостро постають питання ідентичності, підприємливості, реалізації творчих зусиль її громадян у сфері матеріального і нематеріального виробництва. Особливо важливим сьогодні є задоволення освітніх потреб людини у творенні духовних і матеріальних цінностей, створенні умов для самовираження, самореалізації та самовизначення. Для вирішення актуальних завдань необхідно дати відповіді на низку питань: які набутки нашої культури вирізняють нас з поміж інших цивілізаційних систем світу; яка цивілізаційна ніша нашої країни в світі, що стрімко глобалізується; які способи діяльності формують ментальні особистісні якості українця творця. Що є підґрунтя для розвитку й творчої самореалізації сучасної людини? Постановка таких питань зумовлюється пробудженням національних інтересів, що закладені зокрема у віковичній традиційній культурі українців, потребі творення виробів декоративно-прикладного мистецтва. Зосереджена в декоративно-прикладному мистецтві інформація є джерелом пізнання себе, історії, культури й світогляду власного народу, підґрунтям для відтворення і творення духовних цінностей у

предметноперетворювальній проектно-технологічній діяльності, розвитку хисту й смаку людини. Це є сприятливий простір, благодатний ґрунт для реалізації потенціалу творчої діяльності [27, с. 27-28].

Вишивка – один з найдавніших, найбільш масових і розвинених видів традиційного декоративного мистецтва. Питання генезису, еволюції вишивки на території українських земель граціозна і різнобічна. Вишивані матеріали не можуть зберігати тривалий час. Невідомо, хто і коли був першовідкривачем художньої творчості за допомогою голки і нитки [40].

Українська народна вишивка – це не лише елемент декоративно-прикладного мистецтва, а й потужний засіб розвитку творчих здібностей людини, особливо в контексті виховання дітей і молоді. Також це і орнаментальне або сюжетне зображення на тканині, шкірі, виконане різними ручними або машинними швами [41]. Українська вишивка – це не просто традиція, це жива легенда, вишита на полоні часу, що нерозривно пов'язана з історією, культурою та національною ідентичністю. Це найулюбленіший вид народної творчості, адже він є прямим втіленням глибоких творчих здібностей українського народу.

Кожен регіон представляє свій унікальний дизайнерський почерк: орнаменти, кольори та техніки, що слугують безмовним свідченням креативного бачення майстрів. Це невичерпний світ краси, фантазії та художнього мислення, де через нитки прозирає поетичне осмислення природи і схвильована розповідь про глибинні людські почуття.

Вишивка – це мова предків, що сягає своїм корінням у далеке минуле. Для цієї магії не потрібні були складні інструменти, лише голка, нитка та творчий хист, сповнений натхнення. Колись працелюбність і творчі здібності дівчини вимірювалися не золотом, а довершеністю рушників, сорочок і скатертин, які вона готувала до свого весілля.

Уміння серцем відчувати красу та перетворювати її на ритмічні візерунки – цей креативний дар дівчата вбирали з молоком матері, переймаючи його від бабусь. Коли погляд ковзає по узорах, він зустрічається

з мистецтвом високої естетичної наснаги, що є результатом мудрого декоративного мислення і феноменальних творчих здібностей.

Вивчаючи орнаменти, ми відчуваємо гармонію кольорових сполучень та глибокий, проникливий ритм буття. Адже в цих стібках майстрині залишали свій емоційний автограф, ділилися радістю, надією, смутком та найпотаємнішими переживаннями, перетворюючи полотно на щоденник душі, вишитий нитками, керованими творчим поривом. Адже вишиванки є і сумні і замріяні, радісні і веселі. Згадаємо відому пісню «Два кольори»: «червоне – то любов, а чорне – то журба» [42, с. 5].

Виникнення і поширення вишивки сягає своїм корінням у глибину століть. Достеменно не відомо перші згадки про вишивку, але археологічні пам'ятки свідчать про часи палеоліту. Та високого художнього рівня досягло шитво в Київській Русі, де дочка великого князя Всеволода, княгиня Анна, наприкінці XII ст. заснувала у Києві в Андріївському монастирі школу, в якій навчала мистецтву вишивки золотом і сріблом. Адже вишивка на одязі мала сакральне, оберегове значення. Проте з часом вона дедалі частіше почала з'являлася в побуті і стала виконувати роль художнього оформлення.

В Україні вишивка поширена у всіх областях, але кожна місцевість має свої улюблені кольори, узори та техніку виконання. В орнаменти вишивки часто входять зображення квітів, рослин, птахів. Т.В. Кара-Васильєва та А.О. Заволокіна дослідили та проаналізували особливості вишивки різних регіонів України: Наддніпрянщина, Полісся, Поділля, Карпати, Прикарпаття [42, с. 7-8].

Святкова і вишукана вишивка, художній ефект якої, закладається у вишуканому співвідношенні та м'якості пастельних тонів, а не в багатстві кольорових сполучень. Однією з найпоширеніших, але водночас найбільш філігранних, була вишивка «білим по білому» (або «біллю»). Ця техніка є блискучим свідченням виняткових творчих здібностей майстринь, адже вона перетворює відсутність кольору на віртуозну гру фактур.

Замість палітри, тут використовується світлотіньове моделювання, що створює виразний, майже скульптурний рисунок. Майстерність і креативна інтуїція полягає в тому, що візерунок стає динамічним оптичним об'єктом: залежно від напрямку світла, він по-різному відбиває промені, створюючи ефект мерехтливої, майже невагомої розкоші – немов танець місячного сяйва на полотні.

З кінця XIX ст. починають застосовувати фабричні, фарбовані в яскраві кольори нитки – муліне. У вишивці починають домінувати контрастні кольорові поєднання чорного та червоного. У вишивці типовим є контрастне поєднання білого поля сорочки з червоно-чорним рисунком; найбільш улюблена композиція у вигляді суцільної сітки орнаменту. Популярна коса лічильна гладь, стібки якої лягають під кутом 45° до ниток основи і піткання тканини. Найбільш традиційне поєднання червоного та синього кольорів, синій колір з кінця XIX ст. змінюється на чорний, а також вводиться жовтий колір. Характерний геометризвано-рослинний орнамент, доповнений геометричними мотивами. Широко застосовуються мережки, зокрема ляхівка та вирізування, яке на відміну від полтавського насичене червоним або чорним кольором, що надає чіткості та монументальності узору вирізування.

Творчий погляд на вишивку виражається у пристрасній основі її орнаментальних мотивів: тут панує глибокий, енергійний червоний колір, що символізує життєву силу та сонце. Майстрині демонстрували свої творчі здібності у філігранних, складних техніках, таких як настилування та хрестик, що дозволяли створювати об'ємні та чіткі композиції.

Особливий креативний виклик представляли чоловічі сорочки. Вони найчастіше виконувалися технікою набірування, яка вимагала бездоганної точності. Це справжній кольоровий бастион: прості, але могутні геометричні фігури спліталися у щільний, монолітний узор, використовуючи насичені кольори – червоний, чорний, жовтий і синій – так, що не залишалось жодного просвіту білого фону. Це створювало ефект яскравого, захисного щита, вишитого нитками, що підкреслював мужність та силу. Для набірування

популярним є узор із ромбів та квадратів, часто у великому ромбі розміщені малі. Широкого розповсюдження на зламі XIX – XX ст. набула тамбурна техніка, отримавши свою назву від французького слова *tambur*, що означає – барабан. Інші назви – «ланцюжок», «петелькою», «косичкою» – відображають характер шва, який складається із ланцюжка петельок. Цей шов алегорично зветься «стежечкою». В Україні дана вишивка виникла у XIX ст. Мотиви рослинного орнаменту, вільні та вигнуті лінії, не пов'язані з лічбою полотна, вишиваються червоними, іноді з поєднанням жовтого, синього та чорного кольорів. Існували так звані «кумачеві» рушники, які виконувалися білими нитками на червоному тлі.

Справжня творча магія розкривається у заповненні. Площини пелюсток, квітів, птахів та листя вишиваються унікальними рушниковими швами. Це не просто заповнення, це створення текстури за допомогою мікрогеометрії: різноманітні невеликі квадрати, ромби та прямокутники розташовуються у шаховому, ритмічному порядку. Саме ці шви є свідченням багатства творчої думки регіону, кожен з яких має свою поетичну назву: драбинка, насипочка, бігунець, прикріп та інші. Вони перетворюють традиційний символ на мерехтливу, тактильну поверхню, де геометрія стає засобом вираження вічної краси. Чергування вертикальних смуг, хвилястих ліній, штрихів різної щільності створює враження внутрішнього руху. Нитки накладаються в різних напрямках, що створює гру червоного кольору. Декоративність посилюється контрастом чітко окресленого контуру, і вся композиція легка та ажурна.

Рушники центральних областей України складаються із вертикальних композицій. Вони орнаментовані з обох кінців мотивом дерево-квітка, вазон, пишними рослинними формами. Часто в орнаментальній стрій рушників влітаються зображення птахів найрізноманітніших конфігурацій. Квітка в декоративному мистецтві зображується або в анфас, або в профіль, до того ж при профільному положенні квітка зображена ніби в розрізі, і ніколи в інших положеннях. Більші за розміром площини орнаменту заповнюються

дрібнішими елементами, менші – більш густими, крупнішими. Характерний їм спокійно-розмірений ритм одного лаконічного мотиву, улюблені лінійні орнаменти із сітки ромбів, в середині яких геометричні розетки. Елементи носять назви: волові очі, конячі голови, баранячі роги; не застосовується одночасно багато технік.

Орнаменти – кривуля, безконечник, коропова луска, раки, жабки, волове око, вовчі зуби тощо. Класична техніка – низь із чорного або червоного кольорів, виконується із виворотнього боку виробу. Існують різні способи виконання низі: паршива низь, сліпа, дрібненька, цвіткова. Білий фон полотна стає елементом орнаменту. Поряд із низью застосовуються кафасор або поверхниця. Ця техніка виконується неясковими нитками – сірими, золотавими, блідозеленими. Використовуються стебнівка та штапівка, а також мережки чорного, білого, синього кольорів, популярна мережка шабак яскравих кольорів: жовтого, червоного, зеленого, чорного, білого. Застосовувались також солов'їні вічка, довбанка, зерновий вивід. У різних варіантах повторюються дві основні техніки – хрестик і низь, а також декоративний шов качалочка, який зберіг орнаментальні мотиви давньої вишивки.

Крім геометричних та рослинних мотивів, використовуються зооморфні, які вишивають білою гладдю, дрібним хрестиком, штапівкою. При цьому використовують бісер, шовкові, вовняні, золоті та срібні нитки, металеві лелітки. Вишивки характерні різноманітністю геометричних та рослинних візерунків, розмаїттям композицій, багатством кольорових сполучень, здебільшого червоного з жовтим та зеленим, до того ж червоний колір домінує. Типовим є густе заповнення тла, коли велика кількість дрібних елементів заповнює орнаментальну площину і візерунок окреслюється тонкими просвітами. Останнім часом квіткові мотиви виконуються переважно гладдю та хрестиком [40, с. 33-34]. Саме творчі здібності майстрині-автора дозволили асимілювати образи натуральних об'єктів (тварин, птахів) в орнаментах української вишивки.

Через вивчення і практику вишивання розвивається почуття краси, увага, просторове мислення, увага до деталей і дрібна моторика. Крім того, це сприяє формуванню естетичного смаку та національної самосвідомості, залучає до творчої діяльності через створення нових орнаментів, композиційної побудови.

Сучасна українська вишивка переживає розквіт. До традиційних технік та матеріалів додається вишивка на органі, євросітці, інших сучасних матеріалів, що значно розширює можливості творчого поєднання традиційних технік на сучасних матеріалах [43].

В контексті цього саме вишивка є одним із дієвих засобів творчого розвитку особистості учня. При цьому творчість виступає необхідною умовою становлення особистості, її розвитку, самопізнання. Враховуючи той аспект, що творчість базується на прагненні створити нове, досі неіснуюче, краще або по-новому застосувати вже існуюче, українська народна вишивка дає великий арсенал для творчості, вдосконалення, прагнення до прекрасного, створення нового і збереження традицій.

Творчі здібності учнів знаходять своє яскраве втілення і практичну реалізацію саме у процесі створення вишиваних виробів. Ці здібності проявляються не лише у прагненні до пошуку нових шляхів розв'язання проблем – наприклад, як поєднати складні орнаменти з сучасною формою одягу – а й у здатності до подолання технічних труднощів та прийняття нестандартних рішень щодо кольорових поєднань або фактур.

Кожен стібок вимагає творчої активності. Прагнення учнів самостійно відшукувати нову інформацію (наприклад, вивчати архівні схеми або забуті регіональні шви), висувати нестандартні дизайнерські ідеї та творчо освоювати суміжні галузі (наприклад, інтегрувати вишивку у графіку чи аксесуари) породжує в їхній свідомості оригінальні образи та композиції. Саме ця постійна творча діяльність сприяє формуванню внутрішньої активності, яка є провідним компонентом становлення творчої особистості – майстра, що не просто копіює, а створює нову історію вишивки.

Другий етап прогресу творчих здібностей характеризується включенням творчих елементів у діяльність, самостійністю у постановці та вирішенні питань. Створюються внутрішні передумови для саморозвитку, самонавчання та самовиховання. Також важливо створити креативне середовище, де б панувала атмосфера доброзичливості, взаєморозуміння та згуртованості, стимулювалися вільне висловлення думок, ідей, можливість вибору. Це дасть змогу учневі продовжити творчі пошуки, створювати вишиті вироби, оздоблювати вишивкою об'єкти праці, відображаючи свої емоції, бачення й відчуття.

Розвиток творчих здібностей належить до найбільш складних, найбільш соціально значущих психологічних феноменів. Формування еліти держави на основі творчих досягнень особистості, розкриття інтелектуального потенціалу кожної людини, виявлення обдарованості – основні питання, які становлять актуальність проблеми творчості. Тільки творча особистість, створює, управляє, пропонує нові теорії, технології, напрямки, знаходить способи вийти зі складних нестандартних ситуацій. Забезпечення особистості розкриття творчого потенціалу життєво необхідне реалізації [44].

Розвиток творчих здібностей саме у вишивці є цілеспрямованою, наполегливою, напруженою працею. Вона вимагає розумової активності, інтелектуальних здібностей, вольових, емоційних рис, високої працездатності. Процес вишивання навчає терпінню, посидючості, зосередженості, а також розвиває індивідуальне бачення й креативність. Діти, займаючись вишивкою, не тільки відтворюють традиційні візерунки, а й можуть створювати власні, комбінуючи техніки та кольори, що стимулює їхню уяву.

Таким чином, українська народна вишивка є важливим педагогічним інструментом, що об'єднує мистецтво, культуру і виховання, сприяючи всебічному розвитку особистості, тим самим забезпечуючи включення учнів у творчий процес і розвиток творчих здібностей. Вишивка є прямим

втіленням глибоких творчих здібностей українського народу, нерозривно пов'язана з його історією, культурою та національною ідентичністю. Вона є невичерпним світом краси, фантазії та художнього мислення. Саме тому творчі здібності учнів знаходять своє яскраве втілення і практичну реалізацію саме у процесі створення вишиваних виробів, адже процес вишивання розвиває низку важливих здібностей та якостей, такі як: почуття краси, уяву, просторове мислення, увагу до деталей, дрібну моторику, естетичний смак, національну самосвідомість, а також виховує терпіння, посидючість, зосередженість та індивідуальне бачення. І підсумовуючи, варто відмітити, що українська народна вишивка надає великий арсенал для творчості, вдосконалення та створення нового, базуючись на прагненні створити досі неіснуюче або по-новому застосувати вже існуюче, тобто сучасні тенденції включаючи використання новітніх матеріалів та інтеграцію у сучасний дизайн, що значно розширюють можливості творчого експериментування.

1.3 Досвід розвитку творчих здібностей учнів на уроках технологій

На уроках технологій розвиток творчих здібностей учнів реалізується через систему спеціально розроблених практичних завдань. Вивчення досвіду формування творчих здібностей учнів у закладах загальної середньої освіти засвідчують наявність різноманітних підходів та методів роботи. Зокрема, педагоги-практики розробляють авторські програми розвитку творчих здібностей, адаптуючи їх до конкретних умов закладу освіти. Досвід показує, що найкращі результати досягаються при системному підході, який передбачає поєднання урочної та позаурочної діяльності. Вчителі використовують різноманітні форми роботи: творчі майстерні, гуртки, студії, клуби за інтересами. Творча діяльність інтегрується в різні навчальні

предмети, що забезпечує всебічний розвиток здібностей. При цьому враховуються індивідуальні особливості та інтереси учнів, їх попередній досвід творчої діяльності [45].

Так, наприклад педагог-новатор Д.М. Луп'як, вчитель трудового навчання та технологій комунального закладу «Вінницький ліцей №23», переможець всеукраїнського конкурсу «Учитель року – 2021» у номінації «Трудове навчання», вважає, що педагог має на меті створювати оптимальні умови для творчого розвитку учнів, формування у них предметних та ключових компетентностей в системі освіти відповідно до концепції Нової української школи. Адже компетентнісний підхід в освіті вимагає суттєвих змін у всіх ланках педагогічної системи, у цінностях, меті і результатах освіти, у змісті освіти. Сучасний урок базується на особистісно орієнтованих цінностях освіти, де учень є центральною фігурою навчального процесу, а педагог виступає в ролі організатора самосійної, активної, пізнавальної та творчої діяльності учнів [46].

Для розвитку творчих здібностей вчитель трудового навчання та технологій Л.А. Шемелюк, з Полонського ліцею №7 імені М. Сливки, під час проведення уроків широко використовує програмні засоби навчання та мультимедіа, а саме: презентації, відеоролики, комп'ютерні програми. Основною частиною праці є напрям на індивідуалізацію навчання та розвиток творчої особистості. Ця частина роботи спрямована на розвиток індивідуальних пізнавальних та творчих здібностей кожної дитини, сприяє самовизначенню, самореалізації та самовдосконаленню кожної особистості на ім'я «Учень». І кульмінацією роботи для Л.А. Шемелюк є впровадження проектної технології та технології портфолію, які є фінальним акордом в поєднанні усіх залучених технологій та дозволяють зробити висновки про дієвість всієї роботи.

На думку педагога, трудове навчання – це особливий навчальний предмет, який вимагає засвоєння учнями великої кількості різнобічних умінь

та навичок, без яких неможливе подальше формування та вдосконалення творчого характеру учня.

Тому другим інструментом, який педагог доцільно використовує – це відеоролики з поетапним виконанням практичної роботи. Їх використання дозволяє учням наперед бачити кінцевий результат роботи і шляхи його досягнення, концентрувати увагу на навчальному матеріалі. А вчитель більше приділяє уваги особистій консультації у поточному інструктажі. Робота виконується швидше, спокійніше і впевненіше. Час на виконання практичної роботи зменшується втричі. Удосконалений таким чином урок дозволяє збільшити час для самостійного опрацювання закріплення нового матеріалу та виконання творчих завдань [47].

Педагогічний досвід Л.О. Макорти вчителя технологій Покотилівського ліцею №2 Харківської районної ради свідчить що розвиток творчих здібностей на уроках технологій можливо досягнути за допомогою творчих завдань. Педагог має кредо: «Бачити в кожній дитині особистість». Її головна ціль в роботі з учнями, навчити їх мислити та створювати відповідні умови для реалізації творчих можливостей. Діти завжди повинні знаходитися в пошуку, кожного разу відкриваючи для себе щось нове. У творчій обстановці завжди народжуються нові ідеї, задуми, виникає атмосфера співпраці, яка у свою чергу народжує смак до творчості, робить його привабливим для усіх. На думку педагога, використання творчих завдань та спеціальних вправ дозволяє досягти цієї мети.

Співпраця учнів і вчителя – діалог двох партнерів. У Л.О. Макорти на уроках панує атмосфера радощів та відсутність страху. Завдяки чому розвивається мислення, уява та фантазії, свідоме засвоєння знань і вмінь, формуються вміння і навички дослідницької роботи. І при індивідуальному підході учні залучаються до самостійного здобуття, збору і дослідження інформації. Тому уроки проходять під девізом: від цікавості до допитливості в творчій атмосфері. У своїй діяльності, як вчителя технологій, педагог вбачає основним завданням формувати в учнів технічного і технологічного

кругозору; культури праці та побуту; самостійного та критичного мислення; розвитку особистісних якостей, потрібних людині як суб'єкту сучасного виробництва і культурного розвитку суспільства, виховання відповідальності за результати власної діяльності.

Знаходячись в постійному пошуку, намагаючись підходити творчо до освітнього процесу, Л.О. Макорта як вчитель, мріє побачити в кожному своєму учневі, перш за все добру, чуйну, люблячу усе прекрасне навколо людину. Уроки спрямовані на розвиток творчих здібностей, уяви, фантазії учнів. Підбирає цікаві і зрозумілі для них теми для творчості. Процес творчості стримується жорсткими рамками та формами навчального процесу, тому особливо актуальним є використання нестандартних форм уроку. Серед них такі: урок-вікторина, урок-змагання, урок-конкурс, урок-виставка, інтегрований урок. У процесі творчої діяльності важливу роль відіграють і пізнавальні процеси, і потреби, і почуття, і вольові дії. Пізнання починається з відчуттів та сприймань, розвиток яких дає можливість відбивати предмети та явища реальної дійсності у всій їх повноті та точності. У процесі творчої діяльності в учнів виробляється вміння виділяти відчуття окремих якостей та властивостей матеріалів, сприймати конструктивні особливості деталей вузлів та виробів у цілому. На уроках діти працюють як індивідуально, так і в творчих групах. Робота творчих груп над колективними проектами має велике виховне значення для розвитку художнього смаку, інтересу до мистецтва свого народу, його історії, традицій, для професійної орієнтації.

Для зацікавленості до предмету, розвитку творчих здібностей практикує проведення нетрадиційних уроків, застосовує рольові та ділові ігри, проблемні ситуації, творчі завдання, дискусії, творчі експерименти, пов'язує діяльність учнів на уроках з їхнім власним досвідом. Це допомагає розвинути комунікативні вміння та навички, розвинути фантазію, встановити емоційний контакт між учнями. Головною проблемою в роботі вважає обмеженість часу викладання технологій. Розв'язання даної проблеми здійснюється за рахунок варіативної складової. Не завжди технічні та

матеріальні можливості закладу освіти відповідають задумам та ідеям. Особливу увагу слід звертати на розвиток самостійних творчих здібностей учнів, бо саме через творчість найбільш повно виявляються професійні інтереси та нахили. Таким чином, розвиток творчих здібностей учнів відкриває нові можливості для реалізації потреб особистості в розвитку творчого потенціалу, сприяє формуванню ключових компетентностей, дозволить стимулювати учнів до активної участі в різноманітних конкурсах та проєктах [48].

Вчитель технологій Новогалещинського ліцею В.П. Кіріченко, ділиться досвідом з формування творчої особистості через проектування виробів на уроках технологій. Посилаючись на наукові дослідження та перспективи розвитку освітньої галузі «Технологія», нові методологічні та методичні підходи в освіті, досвід викладання, педагог розробляє методичне забезпечення для практичних занять з вивчення технологічних процесів ручної та механізованої обробки деталей виробів. Система роботи будується на сучасних педагогічних технологіях, орієнтованих на самостійну діяльність учнів – індивідуальну, парну, групову, головна мета яких зробити процес навчання творчим.

Застосовуючи традиційні та інноваційні освітні технології, педагог прагне сформувати в учнів життєві компетентності. Його місія полягає у вихованні технічно й технологічно грамотної особистості, готової до активної праці у сучасному інформаційному середовищі. Це передбачає не лише забезпечення знаннями та навичками у сферах сімейної економіки, побуту та інформаційної культури, але й сприяння професійному самовизначенню, розвитку творчих здібностей та культури праці, а також надання допрофесійної підготовки.

Вивчаючи культуру українського народу, українську народну вишивку, народний одяг, українські народні ремесла, в учнів розвивається полікультурна компетенція, виховується повага до національних традицій. Творчий проєкт – це навчально-трудове завдання, у результаті якого

створюється продукт. З огляду на потреби соціально-технічного прогресу, реалізація творчих проєктів вимагає від учнів ґрунтовних знань та практичних навичок. Це безпосередньо впливає на зміст і методику навчання, оскільки освітній процес повинен тепер формувати в школярів ключові компетентності, які дадуть їм змогу успішно функціонувати в умовах, що постійно змінюються. Проектна діяльність залучає кожного учня до активного пізнавального процесу та дає змогу врахувати під час навчання національні, регіональні умови. Так, під час виконання творчого проєкту учні здійснюють економічний розрахунок фінансових витрат на виготовлення виробу, затрат часу, планують можливість масового підприємства, ціну реалізації тощо. На уроках звертається увага учнів не лише на шляхи творчого отримання практичних завдань, а й здійснюється допомога для знаходження їх самостійно.

Реалізація методу творчих проєктів дає змогу учням усвідомити роль знань і навичок в житті та навчанні. Знання – вже не мета, вони стають засобом у справжній освіті, допомагають формувати свої розумові стратегії, дають можливість кожному самостійно долучатися до здобутків культури [49].

З досвіду роботи вчителя технологій Хустянського ліцею С.І. Гарячого, вчитель розвиває творчі здібності на уроках технологій за допомогою творчих завдань. На його думку, трудове навчання та технології сприяє розвитку креативного мислення, що є необхідним для успіху в сучасному суспільстві. Розвиток творчих здібностей є важливим аспектом формування всебічно розвиненої особистості та має вирішальне значення для майбутнього успіху дитини. Ці здібності дають змогу учням генерувати оригінальні ідеї та знаходити нестандартні рішення в різних ситуаціях.

На особистісному рівні творчість допомагає формувати індивідуальність, самостійність, ініціативність та критичне мислення, а також розвиває вміння ефективно вирішувати проблеми. У сучасному світі високої конкуренції творчість стає незамінним інструментом адаптації та

успішної самореалізації. Формування творчого потенціалу вже у молодшому віці значно підвищує шанси дитини на успіх у майбутньому.

Уроки технологій відіграють ключову роль у цьому процесі. Вони дають учням можливість поєднувати практичну діяльність із творчістю. Цей предмет є ідеальним майданчиком для практичного застосування знань, оскільки дозволяє перетворювати теорію в практику, розвиваючи вміння працювати з різними матеріалами, інструментами та технологіями. Виконання практичних завдань заохочує інноваційне мислення – учні змушені шукати нові рішення, експериментувати та створювати оригінальні вироби. Для ефективного розвитку творчого потенціалу необхідно створити відповідне освітнє середовище. Його основу становить наявність різноманітних матеріалів, інструментів та обладнання для творчої діяльності. Учитель повинен стимулювати допитливість, заохочувати вільне вираження ідей та експериментування з новими технологіями.

Інтеграція сучасних підходів до трудового навчання забезпечує значні позитивні результати: зростання зацікавленості та мотивації, де учні охоче беруть участь у творчих завданнях, що спонукають до самостійності та розширення уяви, вважаючи предмет не лише корисним, а й цікавим; розвиток креативності де спостерігається помітне підвищення рівня творчої активності – діти пропонують нестандартні рішення для виконання завдань; покращення практичних навичок завдяки інтеграції теоретичних знань із практикою учні створюють якісні та функціональні вироби.

У підсумку, розвиток творчих здібностей є ключовим аспектом уроків трудового навчання та технологій, оскільки це сприяє формуванню креативного мислення та самовираження. Самоосвіта вчителя та постійне вдосконалення педагогічної діяльності (через розробку нових завдань та аналіз результатів) відіграють ключову роль у забезпеченні якісного освітнього процесу, який готує учнів до успішної самореалізації в сучасному світі [50].

Таким чином, для розвитку творчих здібностей серед учнів необхідно заохочувати до індивідуальної творчої роботи, до створення унікальних авторських проєктів (наприклад, розробка власного орнаменту або моделі вишиванки) для стимуляції незалежного мислення та відповідальності за результат. Спільна робота над великими, складними завданнями (наприклад, створення спільного панно або стилізації регіональних зразків) розвиває комунікативні творчі здібності, вміння обмінюватися ідеями та знаходити компроміси, довготривалі, багатоетапні завдання, що вимагають самостійного пошуку та інтеграції знань з різних галузей (історія вишивки, кольорознавство, дизайн).

Постановка нестандартних проблемних ситуацій змушує учнів шукати нові шляхи розв'язання та висувати гіпотези, а також спрямовувати думки учня за допомогою навідних запитань, які стимулюють творче осмислення матеріалу та генерування оригінальних ідей. Прийом, спрямований на вільне генерування ідей без попередньої критики для вибору найбільш нестандартних рішень, вивчення традиційних зразків та поєднання їх елементів у нові, авторські композиції, використання зразків автентичної вишивки, музейних експонатів, схем та фотографій, що забезпечить глибоке занурення у культурний контекст. Різноманіття ниток, тканин, голок та інструментів, доступність різних матеріалів спонукає учнів до експериментування та дослідження фактур. Домінуючим принципом є перехід від простого копіювання до самостійної творчої діяльності. Успішний розвиток творчості учнів ґрунтується на проблемно-пошукових методах в рамках проєктної діяльності, де учень виступає як дослідник і дизайнер, здатний приймати нестандартні рішення, творчо освоювати суміжні галузі та формувати оригінальні ідеї у процесі створення художнього виробу.

2 МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПРОФІЛЯ «УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ВИШИВКА»

2.1 Обґрунтування засобів розвитку творчих здібностей учнів старших класів на уроках технологій під час вивчення профіля «Українська народна вишивка»

Поняття «засіб» є багатограним і може бути інтерпретоване у рамках різних наукових дисциплін, зокрема психології, педагогіки та філософії. Так, свого часу Георг Гегель писав про засіб: «Людина ставить себе в опосередковане відношення з об'єктом і вставляє між собою і ним інший об'єкт, змушує його замість себе виснажувати себе зовнішньої роботою, прирікає його на виснаження і, затуляючи ним себе, зберігає себе від механічного насильства» [51]. Однак, коли наша ключова мета – розвиток творчих здібностей учнів старших класів, поняття «засіб» набуває нового, якісно глибшого, розвивального змісту. Засіб перестає бути лише нейтральним знаряддям і трансформується у «засіб розвитку». Засіб розвитку це вже не просто інструмент для виконання завдання, а каталізатор для проблематизації, коли інструменти та матеріали стають джерелом обмежень або можливостей, які вимагають від учня нестандартного, творчого рішення. Або каталізатор генерування ідей, тобто устаткування замість того щоб диктувати послідовність дій, пропонує поле для експерименту та авторського винахідництва, як-от не просто вишити орнамент на серветці, а розробити власну конструкцію використовуючи нетрадиційні матеріали на традиційних речах (вишитий чохол для телефону, вишивка на рюкзаку, чи виконати ремонт одягу використовуючи вишивку). А ще каталізатором може бути формування технологічного мислення при застосуванні різних засобів, що вимагає від учня бачення зв'язків,

прогнозування результатів та інтеграції знань з інших дисциплін. Таким чином, на уроках технологій, орієнтованих на креативність, засіб має бути свідомо обраний та використаний вчителем як інструмент для стимулювання самостійності, оригінальності та гнучкості мислення учня, перетворюючи звичайну роботу зі знаряддям на творчий процес. Це забезпечує перехід від продуктивної діяльності для креативної та розвивальної.

Засоби розвитку творчих здібностей учнів поділяються на матеріальні та методичні, при чому кожен з яких стимулює різні аспекти креативності. Методичні засоби створюють умови для нестандартного мислення та пошуку оригінальних рішень. До них можна віднести проєктно-дослідницьку діяльність для розвитку проблемного мислення, ініціативності та генерації ідей, або ж цікавий метод «шести капелюхів мислення» (запропонував Е. де Боно [52] для забезпечення гнучкості мислення і комунікативних навичок. Матеріальні ж засоби це предмети та обладнання, які виводять практичну діяльність за межі шаблонів. Таким чином ключова функція засобів розвитку творчих здібностей – забезпечити навчальний процес так, щоб він був не відтворенням, а створенням. Засоби розвитку дозволяють учням не просто виконувати завдання, а сформулювати його самостійно та знайти шлях до його вирішення.

В контексті освітнього процесу послуговуються поняттям «засіб навчання», який дає змогу вчителю досягти цілей освітнього процесу, зокрема, й тих, що стосуються розвитку творчих здібностей учня.

Засоби навчання слугують носіями інформації, забезпечують освітній процес та організують навчальний матеріал і взаємодію суб'єктів навчання. Однак, для того щоб ці засоби повноцінно виконували свою інструментальну роль у пізнанні, потрібна науково обґрунтована система. На жаль, питання про систему засобів навчання, її елементи та функції є недостатньо розробленим у науці. Зокрема, відсутнє єдине визначення самого поняття, а робіт, які розглядають засоби навчання як цілісну систему, серед сотень публікацій критично мало.

Науковець І.В. Зайченко трактує засіб навчання як: – «матеріальний або ідеальний об'єкт, який «розміщено» між учителем та учнем і використовується для засвоєння знань, формування досвіду пізнавальної та практичної діяльності.» [53]. Н.П. Волкова ж вважає, що: – «засоби навчання – допоміжні матеріально-технічні засоби, які виконують специфічні дидактичні функції» [26, с. 365]. Аналізуючи дані бачення зазначених науковців ми бачимо, що спільною думкою обох є те, що це матеріальний засіб.

Існують різні класифікації засобів навчання, кожний з яких може бути використаний для розвитку творчих здібностей учнів.

За дидактичним призначенням: інформаційні (призначені для передачі навчальної інформації (підручники, схеми, відео)), контрольні (для перевірки знань та вмінь учнів (тести, спеціальні прилади)), тренажерні (для відпрацювання практичних навичок (тренажери, комп'ютерні програми)).

За принципом дії: механічні та електромеханічні (макети, стенди, лабораторні установки), екранні (діафільми, кінофільми, діапозитиви), звукові (грамзаписи, магнітофонні записи, радіо- і телепередачі), аудіовізуальні (комбіновані засоби, що впливають на зір і слух одночасно).

За типом сприйняття: словесні (усне мовлення, текст (підручники, посібники)), наочні (зображення, моделі, реальні предмети (картини, схеми, макети, комп'ютери)), практичні (робота з інструментами, моделями, виконання лабораторних робіт, вправи). Також їх поділяють на групи: реальні об'єкти, моделі, макети, прилади, графічні засоби, технічні засоби, навчальні посібники (книги, комп'ютери) та інші.

За родом навчання: індивідуальні (для індивідуальної роботи учня), групові (для роботи в невеликих групах), поточні (для роботи всього класу) [26, 365-373].

Ефективність використання засобів у процесі розвитку творчих здібностей учнів старших класів на уроках технологій досягається завдяки їхній системній єдності та взаємодоповнюваності. Незважаючи на те, що

кожен із розглянутих засобів, і методичних і матеріальних, має свою специфічну функцію і може застосовуватися самостійно, максимальний розвивальний ефект досягається лише за умови їхньої комплексної взаємодії. Системний підхід перетворює суму окремих інструментів на цілісний, динамічний процес. У якому один засіб підсилює дію іншого, при цьому формуючи не лише окремі навички, а й комплексну творчу компетентність учня. І для досягнення стійкого та глибокого розвитку творчих здібностей необхідно переходити від ізолюваного використання засобів до їхнього систематичного впровадження як комплексу засобів розвитку.

Якщо мислити логічно, то першим засобом навчання є «слово», а вже другим «наочність». Адже від народження дитина чує слова матері, яка описує все навколо: реальні об'єкти – тато, мама, колиска, іграшки, стіл, стілець тощо; зображення – картинки тварин та рослин, ілюстрації в дитячих книгах; моделі – іграшки які імітують реальні предмети як от тварини, транспорт, меблі. І пізнаючи світ, дитина завжди за словом бажала практично дослідити об'єкт – доторкнутись, потримати у руках, тактильно відчутти структуру матеріалу з якого він виготовлений. Тому основним в розвитку творчості залишається слово як засіб передачі інформації та реальний об'єкт як засіб наочного практичного ознайомлення з ним. У випадку неможливості реального наочного ознайомлення з об'єктом на допомогу приходять моделі (зменшені копії) та зображення.

Розглянемо більш детально види наочних засобів навчання. Їм притаманна образна мова (візуалізація). Завдяки зоровим, слуховим та тактильним образам, що доповнюють вербальний опис, значно посилюється та поглиблюється сприйняття навчального матеріалу учнями.

Можна виділити три основних види наочності, які подані на рисунку 2.1 [54].

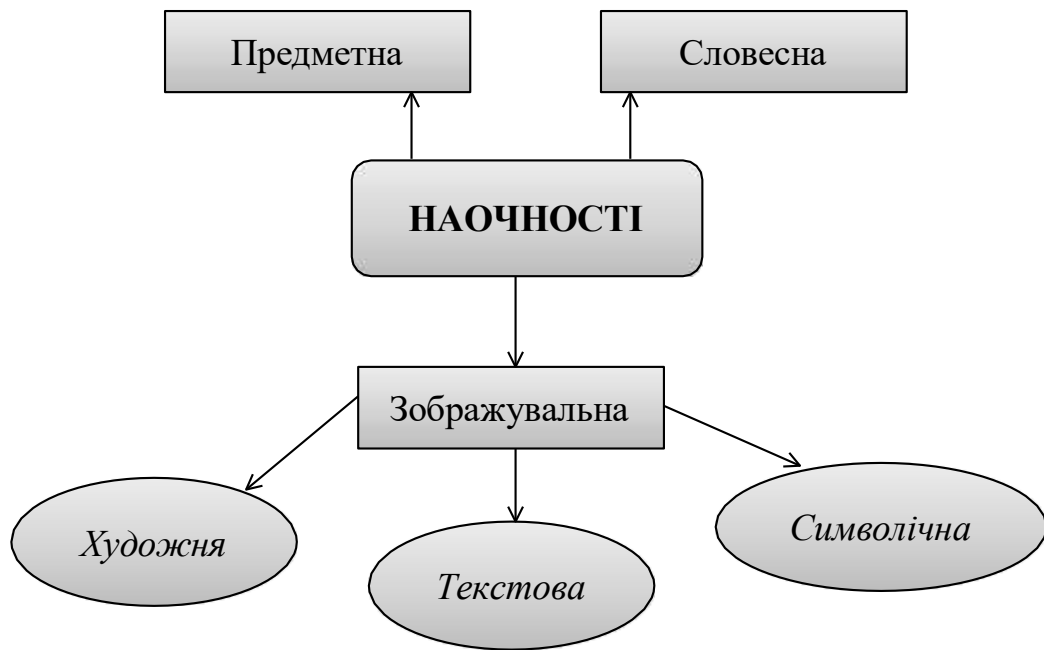

Рисунок 2.1 – Види наочності

Носіями предметної наочності є автентичні об'єкти або їхні моделі/аналоги, що забезпечують конкретне та ясне сприйняття матеріалу. На уроках технологій предметна наочність (готові вироби, зразки матеріалів, прототипи) використовує реальні або заміщені об'єкти для формування точних уявлень. Однак її розвивальна функція полягає у тому, що вона є матеріалом для аналізу, деконструкції та вдосконалення. Учень, вивчаючи автентичний об'єкт, не просто відтворює його, а шукає шляхи його творчої модифікації, застосовуючи його елементи чи принципи конструкції у власному, інноваційному проєкті.

Словесна наочність визначається як мовна форма опису образів. Вона застосовується тоді, коли використання предметної або образотворчої наочності є неможливим з об'єктивних причин. У таких ситуаціях викладач візуалізує ситуацію через детальний опис. У контексті творчого розвитку, словесна наочність є потужним методичним засобом. Вона не просто замінює візуальний матеріал, а змушує учня самостійно створювати та конструювати образ у своїй уяві. Це активує образне, інтуїтивне та асоціативне мислення,

які є критично важливими для пошуку нестандартних, оригінальних інженерних чи дизайнерських рішень.

Зображувальна наочність є методом демонстрації на заняттях візуальних репрезентацій предметів, процесів, явищ, а також теоретичної інформації про них. Цей вид наочності поділяється на три ключові категорії: художню, символічну та текстову.

Художня наочність детально відтворює об'єкт або ситуацію (наприклад, фотографії, картини, відео- чи кінофільми). Символічна (схематична) наочність фокусується на відображенні суттєвих ознак, зав'язків та характеристик об'єктів (наприклад, таблиці, схеми, діаграми, графіки). Текстова наочність передбачає візуалізацію ключової вербальної інформації, яка погано засвоюється на слух (наприклад, імена, дати, терміни, основні тези), шляхом написання на дошці або використання інших засобів [53].

Слід зазначити, що символічні засоби можуть комбінуватися з текстовою наочністю. Наочність є ключовим інструментом викладача, що значно активізує процес навчання та розвиває творчі здібності учня. Використовуючи різноманітні засоби – від традиційних (навчальні картинки, схеми, моделі, макети, колекції, гербарії) до сучасних технологій (відеоматеріали, аудіозаписи, комп'ютерні програми) – вчитель спрямовує увагу учнів на важливі аспекти уроку, полегшує засвоєння інформації та економить час. Загалом, наочність є важливим і зручним засобом, який стимулює розвиток уяви, мислення, пізнавальної та творчої активності, загострює сенсорні відчуття й підвищує якість засвоєння матеріалу.

Пізнання є фундаментальним процесом, через який діти з раннього віку досліджують світ. Для ознайомлення з новим об'єктом дитина задіює сенсорні канали: вона розпізнає форму та колір, визначає смак, запах і тактильні відчуття. Фактично, будь-який процес мислення ґрунтується на даних, отриманих у безпосередній взаємодії з предметами, процесами чи

явищами. Згодом цей первинний емпіричний матеріал підлягає подальшій розумовій обробці.

Навчання в закладах загальної середньої освіти є цілеспрямованим пізнавальним процесом. Щоб підвищити ефективність знань для учнів майже кожен урок обов'язково супроводжується наочними засобами, причому для вивчення одного об'єкта нерідко комбінуються декілька їхніх видів. На уроках учні засвоюють вже встановлені наукові знання (наприклад, теореми, використовуючи моделі чи схеми). Натомість, практична діяльність та завдання вимагають від учнів самостійного аналізу процесів і явищ, порівняння предметів, проведення навчальних досліджень, формулювання висновків та застосування знань на практиці.

Використання наочності в освітньому процесі обґрунтував визначний чеський педагог Я.А. Коменський, який зазначив що: «початок пізнання завжди впливає з відчуттів, тому навчання починати не із словесного тлумачення про речі, а з реального спостереження за ними» [55, с. 126], тобто “краще один раз побачити, ніж сто разів почути” – саме це свідчить про наочність. Близько 90 відсотків інформації людина отримує через зоровий канал сприйняття, який має в 100 разів більшу пропускну здатність, ніж слуховий. Саме тому, використовувати наочні засоби у навчанні дуже важливо. Вони дають допоміжну наочну інформацію про об'єкт вивчення, викликають уяву та інтерес учнів, допомагають цілісному сприйняттю цього об'єкта, а окремі з них мають і тактильне призначення (як муляжі чи реалістичні моделі).

Сьогодні більшість закладів загальної середньої освіти оснащені сучасними технічними засобами (комп'ютери, інтерактивні комплекси, проектори тощо). Це дає можливість збагатити освітній та розвинути процес, зокрема на уроках технологій, через аудіовізуальні елементи, наприклад, щоб учні краще засвоїли технологію виконання вишивки.

Покази таблиць, картин, ілюстрацій, слайдів чи відеофільмів – це наочні засоби, що допомагають вирішити дидактичні завдання. Метод ілюстрацій

допомагає сформувати наочні образи статичного характеру, а от метод демонстрацій застосовують для створення динамічних наочних прикладів.

Для учнів старших класів важливо використовувати прийоми наочного методу навчання, такі як показ способів дій та показ зразка. Ці способи дозволяють учням наслідувати і освоювати нові знання та вміння на основі прикладу, а також розвивати уяву і тим самим творчість. Показ способів дій у певному порядку використовують на уроках трудового навчання та технологій. Потрібно показувати чітко, щоб учням було зрозуміло, як виконувати кожен рух. Обов'язково слід всі дії коментувати словом. Цей прийом концентрує увагу та пам'ять і спонукає до виконання певного завдання.

Ефективність використання наочності в освітньому процесі зростає за умови дотримання таких методичних вимог:

- відповідність змісту, наочні матеріали мають бути узгоджені з тематикою та змістом навчального матеріалу;
- своєчасність та послідовність, демонстрація повинна вводитися поступово, лише у відповідний момент і за необхідності;
- технічна доступність, необхідно організувати показ таким чином, щоб усі учні мали добрий візуальний доступ до об'єкта;
- акцентування головного, при демонстрації ілюстрацій, схем чи діаграм слід чітко виділяти ключові, істотні елементи;
- продуманий супровід, пояснення, які надаються під час демонстрації, повинні бути детально продумані та чіткі.

Роль наочності у забезпеченні ефективного засвоєння матеріалу є надзвичайно важливою. Коректне її використання прискорює навчальний процес, збагачує уроки інформативністю та яскравістю, а також активізує пізнавальну та розвиває творчу діяльність учнів.

Переваги наочності можна систематизувати наступним чином: полегшення та мотивація, як-от наочні засоби спрощують процес навчання, активізують психічні процеси, мотивують до власних роздумів, розвивають

цікавість та стійкий інтерес до матеріалу; формування уявлень, тобто вони допомагають сформуванню конкретні та різнобічні уявлення про вивчену країну, її мову, культуру, природу та життя людей; збагачення інформації та доступність – засоби наочності збагачують урок візуальним контентом (зображеннями, фото), що є єдиною можливістю ознайомитися з певними предметами, явищами природи чи тваринами; когнітивний та емоційний розвиток, це наочність стимулює процес засвоєння знань, розвиває зорову та емоційну пам'ять, уяву та фантазію, а також тренує творчу уяву; психологічний комфорт та ефективність, тобто застосування наочних засобів знижує стомлюваність, підтримує інтерес до занять і слугує додатковим засобом збереження та запам'ятовування інформації.

Поряд із перевагами, наочність має і певні недоліки, які проявляються за умов її неправильного використання: методична недосконалість (організація наочності вимагає чітких методичних навичок, відсутність у вчителів чіткого розуміння принципів дозованості, доцільності та пізнавальної цінності призводить до перевантаження деталями); ризик перекоження понять (надмірне захоплення наочною або її некоректне застосування може перешкоджати формуванню правильних понять, це відбувається через те, що увага учнів відволікається від суттєвих ознак об'єктів/явищ, гіпертрофуючи (перебільшуючи) другорядні, але помітні візуальні характеристики, що зрештою спричиняє помилкові висновки); обмеження розвитку мислення (вкрай важливо не обмежувати учнів лише наочно-образним мисленням, необхідно одночасно розвивати й абстрактно-логічне мислення для розширення можливостей сприйняття світу, включення логіки, глибокого розмірковування та формулювання висновків). Тому надмірне захоплення наочними засобами навчання є нерекомендованим.

Модернізація освітнього процесу має суттєві позитивні наслідки як для викладачів, так і для учнів. Вона сприяє трансформації уроку на яскравий, сучасний, інформативний та інтерактивний формат, що активізує пізнавальну та розвиває творчу діяльність школярів.

Для досягнення позитивних результатів наочні посібники слід добирати та використовувати комплексно, обов'язково враховуючи такі чинники, як рівень підготовки, специфіка класу, вік та емоційний стан учнів.

Застосування сучасного обладнання (навчальних комп'ютерів, проекторів чи інтерактивних дошок) розширює потенціал наочних методів. Зокрема, інтерактивна дошка дозволяє вчителю безпосередньо керувати комп'ютерною демонстрацією: виводити схеми, ілюстрації та об'єкти, переміщати їх, змінювати і наближати зображення для детального аналізу. Підготовлені посібники можуть багаторазово використовуватися з флеш-накопичувачів або робочого комп'ютера.

Доцільне застосування наочності суттєво покращує запам'ятовування матеріалу, позитивно впливає на сенсорну сферу учнів, розвиває їхнє мислення та спостережливість. Крім того, наочні засоби здійснюють розвиток творчої й пізнавальної активності, підвищуючи загальний інтерес до освітнього процесу. Оскільки наочність спрощує пізнання та покращує засвоєння знань, її необхідно практикувати на всіх етапах уроку.

З прогресивних методів є метод показу, його найчастіше застосовують під час проведення уроків з технологій. Як метод навчання, показ є сукупністю методичних прийомів та інструментів, основне призначення яких – візуалізація навчального матеріалу. Через цей метод в учнів формується конкретне уявлення та наочний образ об'єкта вивчення. І даний метод не лише пасивне представлення інформації чи зразка, а активний дидактичний засіб, який сприяє розвитку особистості учня на декількох рівнях, таких як: когнітивному, практичному та емоційно-вольовому. При когнітивному розвитку метод показу ефективно впливає на процеси сприйняття, мислення та пам'яті, тобто показ реального об'єкта перетворює абстрактні поняття на конкретні та зрозумілі образи, що і сприяє глибокому осмисленню теоретичного матеріалу. Сюди ж можна віднести і стимулювання спостережливості, тобто вміння виділити головне, порівнюючи деталі що і розвиває критичне мислення та аналітичні здібності. При практичному

розвитку у контексті уроків технологій показ є безпосереднім інструментом для розвитку практичних навичок та творчості. Адже при формуванні виконавських навичок, коли демонструється правильна техніка виконання (наприклад, вишивальний шов) це і слугує еталоном для наслідування, адже учень швидше освоює рухові дії, оскільки візуальний образ є потужнішим за словесну інструкцію. І показ зразка не лише демонструє результат, а й надає високий стандарт якості та естетики, учень, опановуючи показану техніку, отримує базу, від якої може відштовхуватися для творчої модифікації та створення власного оригінального виробу. Що ж до емоційно-вольового, то метод показу також має важливе значення для розвитку особистісних якостей. Адже це і мотивація учня до досягнення ним аналогічного, а можливо, і кращого результату. Формування впевненості в учня, що будь-яка складна дія може бути виконана, навіть з допомогою вчителя, і впевненість у власних силах зростає, учень дисциплінується. Розвивається відповідальність, самоконтроль та вольові зусилля. Завдяки своїй значущості та широкому застосуванню метод показу забезпечує ефективну реалізацію принципу наочності майже в усіх формах навчальної діяльності. Розрізняють два види показу: ілюстрування і демонстрування.

Метод ілюстрування виконує допоміжну функцію в контексті словесного викладу, підвищуючи образність та переконливість ідей викладача. Він сприяє розвитку особистості учня, виходячи за рамки простого пояснення, та активно впливає на пізнавальну, творчу та емоційну сфери. Інструментарій ілюстрування охоплює нерухомі візуальні матеріали (картини, плакати, схеми, таблиці, моделі, муляжі, карти). Ключова властивість статичності цих засобів означає, що їхня інформаційна цінність повністю актуалізується лише завдяки детальному та образному коментарю педагога.

На відміну від статичних методів, демонстрування характеризується рухливістю засобів показу. До цих засобів належать динамічні об'єкти (діючі моделі, технічні пристрої) та мультимедійні формати (навчальні фільми,

телепередачі, комп'ютерні презентації). Завдяки вищій самостійній інформативності натурального експоната та меншій залежності від усного супроводу, демонстрування сприймається учнями ефективніше за ілюстрування. Адже він надзвичайно ефективний засіб саме комплексного розвитку особистості учня, оскільки він апелює одночасно до візуального сприйняття, практичних дій та мотиваційної сфери. У контексті уроків технологій, він виховує цілеспрямованість та естетичний смак.

Змістовий компонент процесу навчання учнів і його характер створюють, по-перше, сприятливі умови для використання наочних методів і, по-друге, передбачають широке їх застосування.

Дієвість показу передусім залежить від всебічної його, підготовки. Тому педагог повинен чітко уявити всі аспекти показу, добре оволодіти його методикою і правильно демонструвати предмет. Відомо, що процес пізнання починається з відчуттів, які виникають внаслідок впливу предметів і явищ матеріального світу на органи чуття. І.М. Сеченов [56], характеризуючи цей процес, визначав, що в першу мить сприйняття предмета ми охоплюємо найхарактерніші особливості його площинного образу, а вже потім визначаємо сам предмет. Тому під час показу важливо не тільки створити цілісний образ, а й виділити його істотні характеристики.

Кожен акт показу є багатофункціональним: окрім навчальної, він виконує виховну, розвиткову та психологічну функції. При здійсненні демонстрації педагог зобов'язаний забезпечити учням оптимальні, психологічно сприятливі та дидактично обґрунтовані умови для спостереження за об'єктом. Ефективність цього спостереження беззаперечно залежить від цілеспрямованого керування ним за допомогою спеціальних методичних прийомів.

Однією із психологічних умов активного і свідомого сприймання засобів наочності є вироблення спостережливості в учнів та формування позитивної настанови під час показу. «Сама настанова на те, щоб дати докладний словесний опис спостережуваних явищ, може чималою мірою

сприяти його точності», – зазначав Г.С Костюк [56]. Позитивна настанова спрямовує учнів на відтворення істотного у змісті показу, активізує розумову діяльність, допомагає визначити причинно-наслідкові зв'язки між об'єктами та явищами, сформулювати правильні висновки та узагальнення. Основні прийоми формування і підтримання настанови педагогом під час показу – це створення проблемної ситуації; запитання до спостерігачів. Отже, ефективність показу як засобу розвитку забезпечується дотриманням таких методичних умов: чітке визначення мети і предмета показу; зосередження уваги учнів на предметі показу або на відповідному його елементі та постійне її підтримання; забезпечення оптимальних умов спостереження для всіх учасників показу; загальний показ усіх елементів предмета, а потім повторення його окремих елементів з акцентуванням уваги на ключових; відповідність темпу і пояснень елементів або дій їх демонстрації та швидкості; використання різноманітних засобів демонстрації предмета показу; відповідність елементів показу методиці та змісту заняття; відповідність засобів показу змісту навчального матеріалу, що вивчається (тому не рекомендується їх вивішувати або виставляти задалегідь); мотивованість, диференційованість і комплексність застосування методу показу [56].

Для кращого розуміння учнями навчального матеріалу краще використовувати наочність, тобто натуральний об'єкт, відповідно до теми кваліфікаційної роботи на уроках технологій профільного рівня за спеціалізацією «Українська народна вишивка» з технології виготовлення виробів з вишивкою лічильними і вільними швами (див. додаток А, фрагмент програми 11 класу). Учням, для кращого засвоєння матеріалу, необхідно споглядати реально вишиті елементи рослинного орнаменту (реальні об'єкти) на різних сучасних матеріалах які можна тактильно відчутти, дослідити форму та розмір стібків, використаний матеріал ниток, їх колір, тощо. І коли почали підбиратися зразки тканин та композицій, було вирішено об'єднати їх в одне, в нашому випадку – альбом вишитих зразків.

Як зазначено в тлумачному словнику «альбом» – об'єднане за темою видання або збірка репродукцій картин, малюнків, фотографій та ін., опрацьованих разом або вміщених в одну папку [22]. Тому дане зібрання вишитих робіт, які скомпоновані в один об'єкт підпадає під критерій «альбому».

В даному альбомі заплановано представити різні типи тканин як сучасних так і традиційних, які зазвичай використовуються у вишивці. Створення альбому вирішили розподілити на декілька етапів.

Першим етапом є планування та проектування альбому, тобто підбір композиції та матеріалів. На основі аналізу подібних видань було визначено головну ідею для вишивання, тобто обрано композиції квітів нашої квітучої України, які мають певне символічне та етнічне значення для кожного українця: барвінок (став справжнім символом вічного життя, міцного кохання і шлюбу), мак (вважається не тільки квіткою мрій, але й символом родючості, краси та молодості), колоски (потужний символ життя, достатку, родючості та праці), мальви (символ віри, надії, любові), материнка (квіти символізують материнське серце, материнську любов, ніжність, здоров'я та захист), льон (символізує дівочу красу, чистоту, молодість та цнотливість), волошки (символ людяності та простоти), лаванда (символізує спокій, чистоту, любов, духовність), калина (символ краси та дівочої вроди), кульбабки (символ сонця, щастя, свободи, стійкості та швидкоплинності життя), чортополох (символ захисту, сили та очищення), конвалія (символізує дівочу цноту, скромність, чистоту), ромашки (символ кохання, ніжності та вірності), троянда (символ кохання, пристрасті), півонія (символ довголіття, багатства, знатності), соняшник (символ відданості та добра), чорнобривці (символізує матір, батька, рідну оселю, дитинство, любов та захист), лілея (символ дівочих чар, чистоти, цноти).

Для зразків було використано різні типи тканин як класичних (льон, домоткане полотно, тканина для вишивання канва), так і сучасних матеріалів (джинс, фетр, фатин, органза, еко-шкіра, і не зовсім тканина – будівельна

сітка, та палітурною кришкою слугує фанера), задля перенесення ідеї вишивки з класичного виміру у сучасний вимір.

Нитки для вишивання використовувалися муліне DMC (французька компанія засновник ниток муліне Dollfus-Mieg & Compagnie, далі по тексту DMC) та акрил (див рисунок 2.2), так як обидва види ниток популярні у вишивці завдяки своїм унікальним властивостям, які відповідають різним потребам майстринь.

Рисунок 2.2 – Зразки ниток муліне та акрилу

Нитки муліне є найпоширенішим та класичним матеріалом для вишивання, як хрестиком так і гладдю. Адже багата кольорова гама, яка доступна у величезній кількості відтінків, дозволяє створювати максимально деталізовані та реалістичні картини. Ще стійкість кольору, текстура і блиск, міцність і довговічність, і найголовніше – можливість розділення ниток, так як нитка муліне складається з шести тонких ниток, які легко розділяються, майстриня може використовувати потрібну кількість ниток для досягнення різної щільності та об'єму стібка. Що ж до акрилу – то це синтетичний матеріал, який часто використовується як альтернатива або доповнення до муліне. Для акрилу характерні яскравість та насиченість кольорів, об'ємність та ворсистість, міцність, доступність, зносостійкість, гіпоалергенність.

На другому етапі, на основі елементів та композицій народної вишивки різних регіонів було розроблено ескіз квітів на тканині.

Третім етапом підбір кольорової гама ниток відповідно до типу та кольору тканини. Розглянемо детальніше кожен зразок і кожен тип тканин.

Перший зразок, класична канва для вишивання зображена на рисунку 2.3. Також відома як тканина або ґрунтова тканина, є основою для створення вишитих дизайнів. Вибір канви для вишивання залежить від типу техніки вишивки, яку ви плануєте використовувати та бажаного готового вигляду. Тканина Aida – найпопулярніший та незамінний матеріал для вишивання хрестиком. Виготовлена зі 100% натуральної бавовни. Має точну сітку з рівномірно розташованих отворів, що дозволяє легко та рівно створювати рівномірні стібки. Канва Aida доступна у різних кольорах і для досягнення цих кольорів використовується процес фарбування. Крім того, тканини Aida можуть піддаватися відбілюванню для отримання чистого та однорідного вигляду. Процес фарбування чи відбілювання необхідний для забезпечення однорідного фону вишитого малюнка. Іноді майстри перуть або прасують тканину перед початком роботи. Прання допомагає видалити небажаний аפרет або крохмаль, які роблять тканину жорсткою.

Рисунок 2.3 – Канва для вишивання

Композиція яка зображена на зразку з канви – це «Троянда» та «Півонія». Троянда вишита нитками типу акрил в дві нитки, вид гладі – двостороння та качалочка. Півонія вишивалася нитками типу муліне DMC в чотири нитки. Вид гладі – одностороння, двостороння та стебловий шов.

Наступний вид тканини - домоткане полотно, натуральна тканина, найчастіше з бавовни або льону, яка має рівномірне полотняне переплетення, що робить її ідеальною для вишивання (див. рисунок 2.4). Характеристики включають натуральний склад, хорошу гігроскопічність і повітропроникність, а також різні варіанти щільності, які впливають на призначення тканини. Домоткане полотно буває різне. При його виготовленні може використовуватися тонша або товста нитка. Від цього залежатиме щільність самого полотна, його номер: №10, №20, №30, №40, №50 (найменший номер відповідає найбільшій щільності тканини).

Рисунок 2.4 – Зразок тканини домоткане полотно

Також при виготовленні полотна може бути використана як повністю натуральна бавовняна нитка, так і сумішева або повністю синтетична. Відповідно і тканина буває як бавовняна, так і з синтетичної складової або повністю синтетична. Найпоширенішим видом полотна є біле. Але бувають і кольорові домоткані тканини. На увагу заслуговує сумішове полотно, до складу якого крім бавовняної нитки, входить лляна та синтетична нитка. Таке полотно має вкраплення ниток різної товщини, що дає структуру, схожу на структуру льону.

На даних зразках тканини зображено «Мальви» та «Чорнобривці». Чорнобривці були вишиті нитками типу акрил, використовувалася двостороння гладь, штрихована гладь та стебловий шов. А в свою чергу Мальви – вишивалися нитками муліне DMC. Використана була одностороння гладь, французький вузлик, стебловий шов та коса гладь. Під

час вишивання зразків стикнулися з проблемою: вишивку французького вузлика потрібно здійснювати «бісерною» тонкою голкою, позаяк під час формування вузлика і вколювання голки в тканину, голка для вишивання проривала тканину і вузлик не формувався, а протягувався на виворіт роботи. Разом з тим вишивати на домотканому полотні краще і зручніше тонкою голкою, стібки лягають рівніше та охайніше.

Тканина льон – це натуральна тканина, відома своєю міцністю, екологічністю та унікальними властивостями (див. рисунок 2.5). Вона відзначається гігроскопічністю (добре вбирає вологу), повітропроникністю (дозволяє шкірі дихати), теплорегуляцією (холодить у спеку та зігріває в холод), а також антибактеріальними властивостями.

Рисунок 2.5 – Зразок льняної тканини

Тканина має характерну матову поверхню та високу зносостійкість. Виготовляється матеріал з льону-довгунця. Це однорічна рослина, яка використовувалася для створення текстильних виробів ще кілька століть тому. З нього виготовляють: жіночий і чоловічий одяг – сорочки, штани, сукні, футболки, топи і майки, піджаки і блузки; дитячий одяг; домашній текстиль (скатертини, штори, рушники, серветки і тощо); спецодяг; постільна білизна; екосумки; взуття (для цього використовується особливо груба тканина). Волокна льону - міцні і зносостійкі. Однак не тільки цим славиться тканина. Серед головних переваг льняного полотна: екологічність – не завдає

шкоди навколишньому середовищу і здоров'ю людини; гігієнічність – може використовуватися для пошиття нижньої білизни, постільної білизни, піжам, тощо; простота в догляді за речами - льон не має особливих складнощів в пранні, прасуванні, сушці виробів; антистатичний ефект; повітропроникність – тканина забезпечує хорошу циркуляцію повітря, що дозволяє носити вироби навіть в саму спекотну погоду не відчуваючи дискомфорт; гіпоалергенність; приємні тактильні відчуття; тривалий термін експлуатації – льон добре зберігає свої функціональні особливості і яскравість кольору надовго; стійкість до виникнення грибка, цвілі і інших шкідливих мікроорганізмів.

На лляних зразках було зображено композиція «Ромашки» та «Лілея». Ромашки вишивалися нитками типу муліне DMC в дві нитки та одностороння гладь, французький вузлик. Лляна тканина більш цупка, тому використовувалася звичайна голка для вишивання. Лілія вишивалася акриловими нитками товщиною в одну нитку. Використовувалася одностороння гладь, стебловий шов, гладь з настилом.

Джинсова тканина (денім) – це міцний матеріал, в основі якого бавовняні нитки, часто з додаванням еластану чи іншого синтетичного волокна для еластичності. Її ключові характеристики – висока міцність та зносостійкість, хороша повітропроникність і гігроскопічність, що робить її універсальною для пошиття різноманітного одягу. Основна сировина, яка застосовується в процесі виробництва джинсової тканини – це натуральна бавовна (див. рисунок 2.6).

Рисунок 2.6 – Зразок джинсової тканини

Щоб отримати більш м'який і еластичний джинсовий матеріал, в нього додають трохи синтетичних ниток: віскозу, лайкру, еластан. Якість тканини багато в чому залежить від виду бавовни, що застосовується при її виготовленні. До переваг джинсу насамперед слід віднести його міцність і зносостійкість. Одяг із джинсової тканини носить роками. Крім цього вироби з джинсу комфортні і зручні в носінні, не утрудняють рухів.

Сфера застосування джинсу досить значна. З неї можна шити штани, спідниці, куртки, сорочки, жилети, шорти, сукні, головні убори і навіть взуття. Недоліки джинсової тканини аналогічні недолікам всіх матеріалів, до складу яких входить звичайний бавовна. Після прання джинсові речі дають зсідання, а також мнуться. Також особливої уваги потребує обробка швів при пошитті виробів з джинси, оскільки краї тканини можуть обсіпатися. Деякі види джинсової тканини при пранні линяють, характерний колір блідне, особливо на місцях згинів. При недотриманні рекомендацій щодо догляду, джинсова тканина дуже швидко втрачає привабливість зовнішнього вигляду.

Було вирішено зобразити «Сонях» та «квіти Калини». Сонях було вишито нитками по типу муліне DMC, квіти Калини акрилом, для порівняння як «лягають» стіжки на тканині. Під час вишивання композиції Сонях було обрано тип швів «французький вузлик», двостороння гладь, пряма гладь та качалочки. Вишивалася робота в три нитки. Для композиції квіти Калини використовувалися шви качалочка, пухнаста гладь.

На сьогоднішній день тканина джинс є вельми популярна, адже немає жодної людини яка б в своєму гардеробі не мала джинсових штанів, або шортів чи спідниці. Але для індивідуальності можна використати художню вишивку на певному елементі одягу. Наприклад, вишити на кармані візерунок, на джинсовій куртці на спині орнамент чи міні-композицію. А в сучасному цифровому суспільстві можна оригінально оздобити чохол як для телефону так і для ноутбуку, жіночий клатч, сумка, чоловіче портмоне, дитячий одяг все це можна оздобити вишивкою і виглядати оригінально та стильно, а головне індивідуально.

Наступний вид це екошкіра – новий різновид штучної шкіри, який є абсолютно не алергенним, непогано пропускає повітря, не має неприємного запаху та зображений на рисунку 2.7. Цей матеріал складається з тканинної основи і шару поліуретану, який нанесений на неї. Сучасні вироби з екошкіри досить складно відрізнити від натуральних, адже вони мають презентабельний зовнішній вигляд і приємні на дотик. Екошкіра – популярний матеріал сьогодення, адже поряд з її плюсами йде також гуманність виробництва. Екошкіра – новітній продукт, у якому на тканинну основу наноситься поліуретановий шар, таким чином створюючи міцний та еластичний матеріал. Екошкіра зовсім не вибаглива в догляді, його можна здійснювати тими самими засобами, що використовуються для натуральної шкіри. Досить часто використовують мильний розчин або суміш нашатирного спирту і води, щоб прибрати забруднення. Видаляти забруднення краще м'якою тканиною, щоб не утворювалися подряпини.

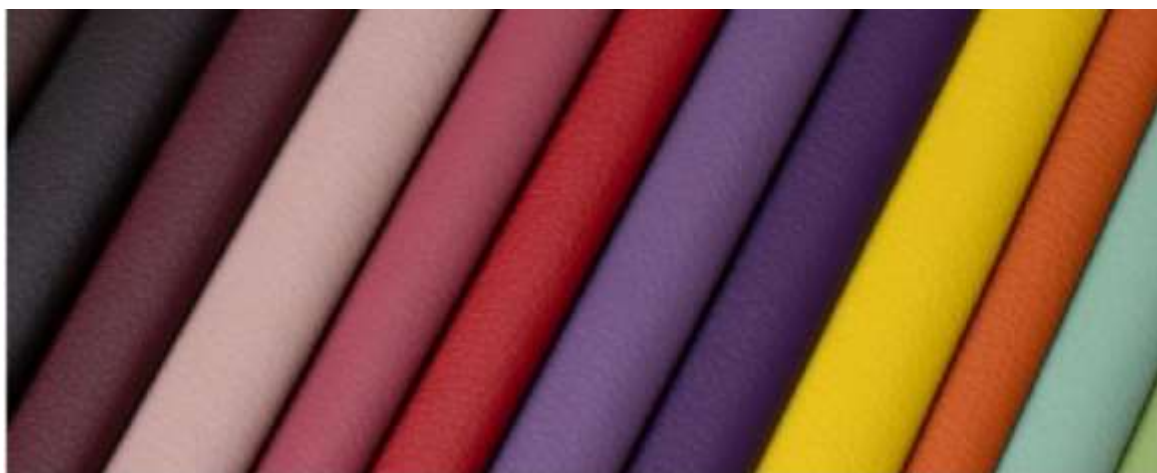

Рисунок 2.7 – Зразок екошкіри

На зразках екошкіри композицією було обрано «Чортополох» та «Волошки». Для вишивки волошок використовувалися нитки типу муліне ДМС та художня вишивка гладдю – пухнаста гладь. Також тамбурний шов та двостороння гладь. При вишиванні чортополоху використовувалися нитки акрил в одну нитку товщиною. Варто зазначити, що при вишиванні на

екошкірі потрібно використовувати тонку бісерну голку, але спочатку необхідно зробити отвори голкою трішки більшого діаметру.

Фатин – матеріал-сітка, з різним рівнем жорсткості (див. рисунок 2.8). Матерію виробляють з синтетики нейлонової нитки. Це практично прозорий матеріал, сітка, яка може мати блиск або бути матовою. Матерія від інших сіток відрізняється тим, що має однорідне полотно, вона гладка, добре утримує форму і не змінюється. Доступна за ціною. Використовується для прикраси речей, в оформленні інтер'єрів, при виготовленні аксесуарів і повітряних, об'ємних силуетів. Фатин використовується для шиття: балетних пачок; нижніх спідниць для коктейльних суконь і вбрання нареченої; декору волосся (бантики, стрічки); ошатних спідниць; костюмів для сцени; декору головних уборів, фати; костюмів для карнавалу, крил метеликів і казкових героїв; прикрас, аксесуарів; декоративних квітів і топіарів.

Рисунок 2.8 – Зразок фатинової тканини

З фатинового матеріалу роблять тематичний декор для кортежів на весілля – жорсткий тип фатину може витримати атмосферний вплив, не втративши при цьому естетичність. Сітка відмінно поєднується з брошками, ремнями зі шкіри та металу, будь-яким взуттям (шпильки, кеди, чобітки, балетки, сандалі, грубі черевики). Сітчаста спідниця добре виглядає з блузкою з трикотажу, косухою і навіть зі зв'язаним великою в'язкою джемпером. Фатинові речі підходять людям різного віку, жінкам, дівчатам, і дівчаткам, тим, хто любить щось оригінальне і епатажне.

Для вишивки на даній тканині було обрано композиції «Льон» та «Материнка». Вишивалася композиція «Льон» двосторонньою та односторонньою гладдю нитками муліне DMC у три нитки. Материнка у свою чергу вишивалася акрилом в дві нитки художньою гладдю з використанням штучного наповнювача холлофайбера (для об'ємності деяких елементів композиції).

Органза – одна з найпопулярніших тканин, що використовуються для створення святкового та весільного вбрання. Легкий та повітряний зовнішній вигляд органзи, що зображено на рисунку 2.9, навіває думки про схід. Щодо назви, то існує дві основні версії, достовірність яких не підтверджена. У першому варіанті назва походить від узбецького міста Ургенча, у другому від назви американської компанії Logranza. Вироби з органзи відрізняються легкістю та прозорістю через те, що нитки під час виробництва тканини дуже сильно скручують. Саме через це матеріал здається настільки прозорим. При цьому вибір ниток для органзи є дуже відповідальним матеріалом. Вибору підлягають максимально тонкі та міцні нитки матеріалу, які зможуть забезпечити відповідні якості.

Рисунок 2.9 – Зразок тканини органза

Органза відрізняється високим показником міцності. Саме тому матеріал так полюбили дизайнери, які часто використовують його для прикраси святкового залу, одягу або предметів декору. Органза – це

вишуканий і красивий матеріал, який здатний надавати святковий настрій у будь-який час. Однак ще однією перевагою цієї тканини є елементарність у догляді. Вам не потрібно витратити багато сил для того, щоб утримувати органзу в гарному стані. Органза дуже ефектний та практичний матеріал з цілим списком переваг, який знайшов широке застосування у пошитті одягу, декоруванні та інших сферах. Блиск і унікальні орнаменти незмінно привертають увагу, що сприяє більшому поширенню тканини.

Композиція яка прикрашає зразок на тканині – «Лаванда» та «Барвінок». Лаванда вишита нитками муліне DMC в дві нитки, тонкою бісерною голкою і двосторонньою гладдю. Барвінок нитками акрил в одну нитку. В світі текстильної промисловості існують матеріали, які не тільки задовольняють потреби у функціональності, але й мають свій неповторний характер. Один з таких матеріалів – штучний фетр (див. рисунок 2.10). Це чудовий матеріал, що вражає своєю унікальністю та широким спектром застосувань.

Рисунок 2.10 – Зразок матеріалу фетр

Штучний фетр – це нетканий матеріал, який відзначається м'якістю та гнучкістю. Текстиль виготовляється з синтетичних волокон поліестеру, доволі популярний у рукоділлі, особливо при пошитті іграшок, створенні декоративних елементів у техніці скрапбукінгу тощо. А ми, в свою чергу,

обрали його для вишивання. Отже композиція яка зображена на фетрі – «Кульбабка» та «Конвалії». Зі всіх матеріалів, на нашу думку, найважче було вишивати на фетрі. Адже потрібно було підібрати товщину і довжину стібків. Для вишивки кульбабки було використано акрилові нитки, звичайна голка для вишивки та види гладі такі як: пухнаста (для надання об'єму та естетичної схожості зі справжньою квіткою), коса та стебловий шов. Конвалія вишивалась нитками муліне DMC у шість ниток та об'ємною гладдю. Також використовувався тамбурний шов.

Напевне одним із самих нетрадиційних матеріалів в творчості, зокрема у вишивці – це будівельна штукатурна лугостійка склосітка (див. рисунок 2.11). Штукатурна лугостійка склосітка має характеристики: лугостійкість, стійкість до розривів, еластичність, високу адгезію та негорючість. Основні характеристики, на які слід зважати, – це щільність (зазвичай 90-160 г/м²) і розмір вічка (найчастіше 4×4 або 5×5 мм), які забезпечують міцність та запобігають розтріскуванню. На що звернути увагу при використанні у нетрадиційний спосіб, як у нашому випадку – при вишиванні, то це розмір вічка, найпоширеніші розміри – 4×4 мм або 5×5 мм.

Рисунок 2.11 – Зразок матеріалу склосітка

На склосітці були зображені «Колоски» та «Мак». Мак вишивався нитками муліне у дванадцять ниток, двосторонньою гладдю. Колоски нитками типу акрил у дві нитки на «вусиках» та у чотири на колосках.

І останнім четвертим завершальним етапом – формування наповненості книги, тобто впорядкування сторінок зі зразків. Почерговість визначалася типом і складністю самої тканини, тож перерахуємо: фетр, фатин, льон, склосітка, домоткане полотно, еко-шкіра, канва для вишивання, органза, джинс.

Обґрунтування системи засобів розвитку творчих здібностей учнів старших класів базується на необхідності переходу від репродуктивного до продуктивного рівня діяльності в процесі вивчення профілю «Українська народна вишивка». Таким чином, запропонований комплекс засобів є методично обґрунтованим і цілеспрямованим, оскільки він орієнтований на вікові особливості старшокласників, враховує специфіку профілю і цілеспрямований на цілісний розвиток усіх компонентів творчих здібностей, що є підґрунтям для проведення експериментального дослідження.

2.2 Методичні рекомендації щодо розвитку творчих здібностей учнів старших класів на уроках технологій під час вивчення профілю «Українська народна вишивка»

Ефективне використання розробленого наочного альбому для розвитку творчих здібностей вимагає системного підходу та врахування специфіки навчального профілю «Українська народна вишивка». На основі проведеного дослідження можливо виділити основні методичні аспекти роботи з альбомом на різних етапах уроку: організаційно-мотиваційному, вивчення нового матеріалу, на практичні роботи, на етапі закріплення нового матеріалу.

Альбом зразків доцільно використовувати при вивченні навчального модулю «Українська народна вишивка» послуговуючись календарним планом. Так у темі «Українська традиційна вишивка як основа сучасного вишивального мистецтва» за допомогою альбому на організаційно-мотиваційному етапі доречно підкреслити актуальність вишивки на сучасних

виробах, сучасних матеріалах. Альбом використовується як наочність для підкреслення сучасного розвитку вишивки в мистецтві. Доцільним буде ознайомити з елементами вишивки зображень у альбомі підібраним рослинним орнаментом.

У темі «Сучасні тенденції розвитку мистецтва вишивки» альбом доречно використовувати на етапі пояснювання нового матеріалу, адже вишивка квітів, залишаючись класичним сюжетом, демонструє, що мистецтво вишивки розвивається у напрямку індивідуалізації, текстурної насиченості, експериментування з сучасними матеріалами (як то тканина типу фатин, органза, склосітка) та інтеграції у сучасний мінімалістичний і свідомий дизайн (див. рисунок 2.12). А на наступному уроці до даної теми під час актуалізації опорних знань варто використати альбом для опитування учнів.

Рисунок 2.12 –Мак та Барвінок (Фрагмент альбому «Барви Україна»)

Тема «Сфери застосування та функції сучасного вишивального мистецтва» розкриває вишивку в сучасному інтер'єрі, на одязі, в побуті. Особливості оздоблення сучасних виробів вишивкою, адже вишивка квітів,

як невіддільна частина сучасного вишивального мистецтва, має надзвичайно широке застосування та багатофункціональність. Мотиви адаптуються до різноманітних матеріалів і контекстів. Вони використовуються для прикрашання вишиванок, вечірніх суконь, джинсового одягу, головних уборів та аксесуарів. Мотиви використовують і в інтер'єрі, де вони прикрашають декоративні подушки, панно та картини, текстильні абажури, штори та домашній текстиль.

У темі «Кольори в сучасному вишивальному мистецтві» колір є ключовим елементом, який визначає сучасні тенденції у вишивальному мистецтві. Під час проведення практичної роботи, варто використати альбом для опитування учнів щодо кольорознавства. Сьогодні митці відходять від суворих традиційних палітр і використовують колір для створення емоційного впливу, глибини та інноваційного візуального стилю.

Альбом допоможе при вивченні теми «Мовити сучасних вишивок», саме на етапі уроку по вивченню нового матеріалу, адже сучасні вишивки відрізняються великим розмаїттям мотивів, які вийшли за рамки лише традиційних орнаментів. Вишиті квіти сьогодні є частиною широкого спектра сюжетів, відображаючи сучасну культуру, екологію та персоналізацію (див. рисунок 2.13).

Рисунок 2.13 – Лаванда та Льон (Фрагмент альбому «Барви України»)

Альбом зразків доцільно використати для демонстрації вільних швів на етапі первинне закріплення у темі «Види вишивальних швів за вільним контуром: лічильні і вільні». В даній темі варто пояснити, що існують види вишивальних швів за вільним контуром, які класифікують на дві групи: лічильні та вільні, що визначає спосіб їхнього виконання та ступінь залежності від структури тканини. Лічильні шви – виконуються шляхом точного підрахунку ниток основи та утку тканини, прикладом може бути пряма гладь – тобто рахується кількість стібків. Вільні шви – виконуються по попередньо нанесеному на тканину контуру або малюнку. Вони не вимагають підрахунку ниток, а їхня довжина та напрямок залежить виключно від художнього задуму та форми об'єкта, що вишивається, прикладом може бути художня гладь, стебловий та ланцюжковий шви, також різні декоративні шви, як-то французький вузлик (див. рисунок 2.14).

Рисунок 2.14 – Декоративний шов «французький вузлик», композиція «Соняшник» (Фрагмент альбому «Барви України»)

В альбомі представлені різні види тканин та ниток, і це чудово пояснюється в темі «Матеріали для вишивання вільними швами» і на етапі уроку закріплення нового матеріалу доцільним буде його використання. Адже вишивання вільними швами (тобто по нанесеному контуру, без рахунку ниток) дає майстру максимальну свободу у виборі матеріалів. Ці

шви розраховані на художню виразність, тому вибір основи та ниток може кардинально змінити вигляд вишитої квітки. Під час практичного заняття учні можуть проаналізувати вишивку, розглянути стібки та охарактеризувати їх накладання. Прикладом можуть бути реалістичні троянди чи півонії, польові квіти, як то волошки, вечірні конвалії (див. рисунок 2.15).

У темі «Дизайнери-модельєри виробів з вишивкою» сучасні дизайнери-модельєри використовують вишивку квітів не просто як декор, а як ключовий елемент концепції, поєднуючи традиційні техніки з високою модою. Вишиті квіти стають способом вираження національної ідентичності, розкоші або художнього мінімалізму. Тому на уроці під час самостійної роботи учні можуть охарактеризувати своє бачення використання вишитих орнаментів на сучасний лад.

Рисунок 2.15 – Троянда та Півонія (Фрагмент альбому «Барви України»)

На уроках технологій можна працювати як одноосібно, так і в парі або групі. Тобто є варіант створити проект, що і вивчається в темі «Проект як завершений цикл створення і реалізації виробу». Створення виробу з вишивкою – це системний процес, де зразки вишитих квітів інтегруються на кожному етапі, від ідеї до кінцевої реалізації та оцінки. Для виконання проекту можна,

наприклад, створити літню сумку, концепцією використати «Польові квіти», ромашки, маки, волошки, у стилі вільні шви (див. рисунок 2.16).

В темі «Підготовчо-аналітична стадія проектування виробу з вишивкою вільними швами», стадія проектування виробу є критично важливим етапом, що забезпечує успішне втілення художнього задуму та його відповідальність функціональним і технологічним вимогам. І альбом зразків стане наочним прикладом на етапі актуалізації опорних знань. Відповідно до теми на даному етапі відбувається визначення концепції та обґрунтування вибору майбутнього виробу. Це включає аналіз призначення виробу, цільова аудиторія на кого орієнтуватися, стилістика, формується загальна ідея – художній образ. Далі здійснюється аналіз і вибір мотиву, технологічне обґрунтування, і ключовий момент – композиційне моделювання.

Рисунок 2.16 – Ромашки та Волошки (Фрагмент альбому «Барви України»)

В темі «Художнє моделювання виробу з вишивкою вільними швами» художнє моделювання це етап створення виробу, де дизайн (вишивка) поєднується з формою (крій) і функцією (призначення), щоб досягти максимальної естетичної та художньої виразності. Вільні шви (гладь, тамбурний) є ідеальним інструментом для цього, оскільки дозволяють

вишивати квіти з високим ступенем реалізму, об'єму та живописності (див. рисунок 2.17).

Рисунок 2.17 – Зразок «тамбурного» шва та гладі, композиція «Мальви»
(Фрагмент альбому «Барви України»)

У темі «Підготовка тканини й ниток до вишивання вільними швами» якісна підготовка матеріалів це запорука успіху вишивки вільними швами (гладдю, стебловим, тамбурним тощо). Оскільки ці шви не «лічать» нитки тканини, а лягають по малюнку, правильна підготовка забезпечує рівномірне натягування, запобігає деформації та дозволяє стібку лягати плавно та охайно. І тут у нагоді стане альбом на етапі закріплення знань. Учні можуть охарактеризувати типи швів (див. рисунок 2.18).

На етапі вивчення нового матеріалу у темі «Підготовка деталей виробу для вишивання. Перенесення візерунка вишивки вільними швами на тканину» перенесення контуру квітів є найважливішим етапом, оскільки вільні шви виконуються точно по лінії. Завжди потрібно використовувати тонкі лінії, які будуть повністю закриті вишивкою.

Рисунок 2.18 – Рівномірне натягування тканини на п'яльцях

У темі «Оздоблення деталей виробу вишивкою вільними швами» оздоблення виробу вишивкою вільними швами дає можливість перетворити звичайний одяг на унікальний витвір мистецтва. Вільні шви ідеально підходять для квіткових мотивів, оскільки дозволяють створювати плавні, реалістичні та об'ємні форми. Композиції квітів використовують для оздоблення таких деталей як: комір, манжети та рукави, кишені, пояс. Тому учні можуть спробувати оздобити елементи власного одягу або ж аксесуару.

У темі «Остаточна обробка виробу з вишивкою. Догляд за виробами з вишивкою» це завершальний, але критично важливий етап, який перетворює робочий зразок на головний шедевр. Вона починається з ретельного видалення всіх допоміжних матеріалів, таких як кінці ниток, залишки розмітки олівцем чи водорозчинних маркерів. Далі йде обов'язкова волого-теплова обробка, тобто виріб слід випрати, щоб спричинити усадку тканини та ниток і закріпити кольори, причому випрати вручну, використовуючи м'які рідкі мийні засоби та прохолодну воду (30–40°C), уникаючи будь-якого тертя чи сильного викручування. Після прання виріб не викручують, а лише обережно промокають рушником і розкладають горизонтально для сушіння. Фінальний етап обробки – прасування, яке завжди виконується з виворітного

боку через м'яку, товсту підкладку, для того щоб зберегти об'ємний рельєф і запобігти їхньому сплюсненню (див. рисунок 2.19).

Рисунок 2.19 – Кульбабки та Чортополох (Фрагмент альбому «Барви України»)

Методичні рекомендації є практичним інструментарієм для вчителя, що забезпечує ефективне впровадження науково обґрунтованих засобів розвитку творчих здібностей учнів старших класів у процесі вивчення профілю «Українська народна вишивка». Розроблена система рекомендацій базується на проектно-технологічному підході, акцентуючи увагу на самостійній творчій діяльності учнів, починаючи від етапу пошуку ідеї та ескізування до фінального оформлення та презентації виробу й не є завершеною. Педагогічний досвід вчителів може посприяти використанню розробленого нами альбому в різноманітних варіаціях, на різних етапах уроку, в комбінації з різними методами навчання тощо.

Рекомендовано застосування комплексу активних педагогічних методів, таких як метод проблемних ситуацій, елементи інтерактивного

навчання та методи пошукової діяльності, що забезпечує інтенсивний розвиток креативності, гнучкості та критичного мислення. Наголошено на необхідності мотиваційного підходу, що включає створення комфортного творчого середовища, індивідуалізацію завдань з урахуванням інтересів старшокласників та використання сучасних дидактичних матеріалів (включно з цифровими ресурсами) для підвищення їхньої зацікавленості у вивченні традиційної культури через призму сучасних технологій.

Таким чином, розроблені методичні рекомендації являють собою цілісну базову систему, здатну забезпечити цілеспрямований та ефективний розвиток творчих здібностей учнів.

2.3 Хід та результати експериментального дослідження

Експериментальне дослідження проводилось під час проходження переддипломної практики у період з 27 жовтня по 15 листопада 2025 року на базі Комунального закладу загальної середньої освіти «Ліцей№7 Хмельницької міської ради». Для проведення експерименту було сформовано експериментальну та контрольну групи серед учнів одинадцятих класів, які вивчали модуль «Українська народна вишивка» (див. таблицю 2.1). При формуванні груп враховувався рівень підготовки учнів (низький, середній чи високий) та їх академічна успішність.

Таблиця 2.1 – Розподіл учасників експериментального дослідження

Група	Кількість учнів	Хлопці	Дівчата
експериментальна	26	11	15
контрольна	24	14	10
Всього	50	25	25

На початковому етапі було проведено діагностичну роботу щоб дізнатися рівень розвитку творчих здібностей учнів за допомогою спеціально

розроблених анкет, тестів та практичних завдань (див. додаток Б, Г). На їхній основі нами було визначено компоненти для дослідження. Компонент «творчий потенціал» – внутрішній ресурс, сукупність здібностей, можливостей та задатків учня, що дозволяють йому генерувати нові, оригінальні ідеї та створювати якісно нові матеріальні чи духовні цінності. Що ж до поняття «художній смак», то його можна трактувати як – здатність учня емоційно сприймати, розуміти та давати естетичну оцінку творам мистецтва, відрізняти прекрасне від потворного, гармонійне від дисгармонійного, що ґрунтується на індивідуальному досвіді, знаннях та культурному контексті. І поняття «самостійність» визначають як – здатність учня діяти, приймати рішення та нести відповідальність за них без сторонньої допомоги чи керівництва, визначати власні цілі й досягати їх, що є ключовою рисою зрілої особистості та важливим внутрішнім ресурсом для успішного життя.

Предметом оцінки була творча компетентність учнів, а саме їхня здатність до генерування оригінальних ідей, нестандартного мислення і самостійної роботи. Результати проведеного дослідження наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Динаміка дослідження окремих компонентів творчих здібностей (за 12-ти бальною шкалою, середній бал)

Критерії	Експериментальна група	Контрольна група
Творчий потенціал	6,9	7,2
Художній смак	6,7	7,5
Самостійність	5,8	6,4

Динаміку дослідження компонентів творчих здібностей подано на рисунку 2.20.

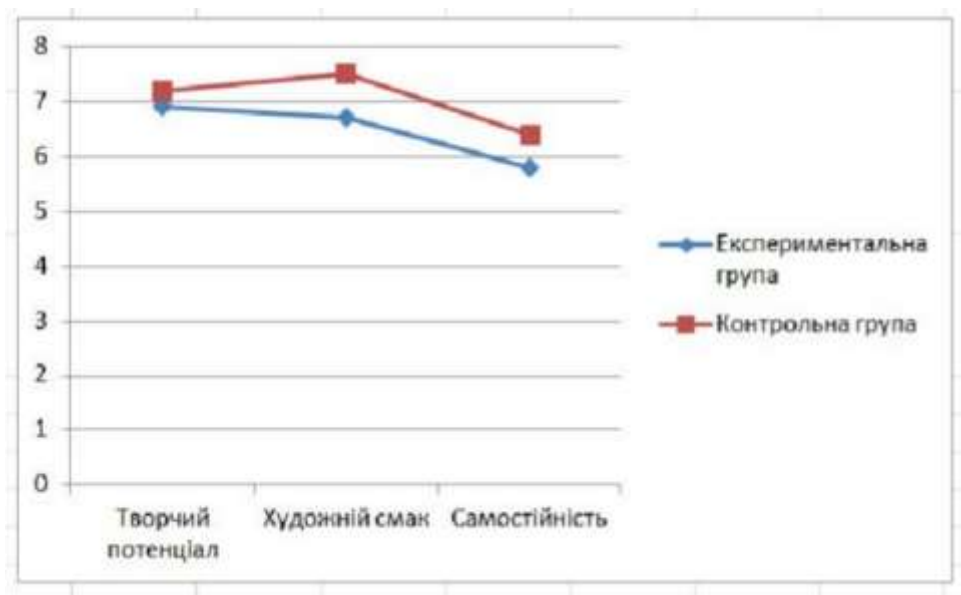

Рисунок 2.20 – Динаміка дослідження компонентів творчих здібностей

У таблиці 2.3 – наведено результати початкового етапу діагностування, а у рисунку 2.21 їх графічне зображення.

Таблиця 2.3 – Результати початкового етапу діагностування, (%)

Рівень	Експериментальна група	Контрольна група
високий	15,8	16,7
середній	52,1	50
низький	32,1	33,3

Рисунок 2.21 – Результати початкового етапу діагностування

Під час проведення формувального етапу в експериментальній групі під час проведення уроків технології використовувався комплект засобів

розвитку творчих здібностей (альбом зразків). Учні виконували завдання, працювали в групах над міні-проєктами, створювали портфоліо своїх робіт. В той же час навчання у контрольній групі проводилося за традиційною методикою (див. таблицю 2.4).

Таблиця 2.4 – Порівняльний аналіз навчальної діяльності

Параметри	Експериментальна група	Контрольна група
Участь у конкурсах	2	1
Кількість проєктів	5	2
Створення авторських робіт	7	4
Проведення майстер-класів	3	1

Під час експерименту ми спостерігали розвиток творчих здібностей учнів в динаміці. Оцінювали виконані ними завдання за двома основними напрямками: скільки робіт було зроблено (кількісно) та наскільки вони були якісними, тобто чи були ідеї оригінальними, чи добре вони були виконані і чи мали практичну користь. Результати відображені в таблицях 2.5 та 2.6, і можна зробити висновки що в експериментальній групі присутня позитивна динаміка.

Таблиця 2.5 – Результати контрольного діагностування (%)

Рівень	Експериментальна група	Контрольна група
високий	22,4	17,6
середній	57,2	52,4
початковий	20,4	30,0

Таблиця 2.6 – Динаміка розвитку окремих компонентів творчих здібностей (за 12-ти бальною шкалою, середній бал)

Компонент	Експериментальна група		Контрольна група	
	до	після	до	після
Творчий потенціал	6,9	8,6	7,2	7,2
Художній смак	6,7	8,1	7,5	7,2
Самостійність	5,8	7,9	6,4	6,4

Результати аналізу свідчать, що учні експериментальної групи досягли вищого рівня самостійності у реалізації креативних проєктів і виявили підвищену ініціативність. Окрім того, вони ефективніше здійснюють самооцінку виконаної роботи та успішніше визначають шляхи для її подальшого вдосконалення. Помітним є розвиток художнього смаку та майстерного виконання. Параметри які вказані в таблиці 2.7 є важливими складовими освітнього процесу та професійного розвитку. Так як параметр «зацікавленість у навчанні» відображає внутрішню мотивацію та ступінь, до якого учень активно прагне знань і отримує задоволення від процесу пізнання. Практична цінність визначає, наскільки навички або досвід, отримані в процесі навчання, можуть бути безпосередньо застосовані для вирішення реальних завдань у навчальній діяльності чи повсякденному житті. Параметр «складність завдань» описує рівень інтелектуального або фізичного навантаження та необхідних зусиль для успішного виконання навчальних або робочих завдань. Самореалізація – процес розкриття та втілення особистісного потенціалу, здібностей і талантів через навчання, що приносить відчуття значущості та повноти життя. І нарешті, задоволеність – емоційно-оцінний стан, який відображає ступінь, до якого потреби, очікування та бажання учня були задоволені, якщо брати в контексті навчання.

Таблиця 2.7 – Оцінка задоволеності учнів процесом навчання (за 10-ти бальною шкалою)

Параметр навчання	Експериментальна група	Контрольна група
Зацікавленість в навчанні	8,8	6,3
Практична цінність	9,6	6,8
Складність завдань	7,9	7,1
Самореалізація	9,5	6,3
Задоволеність	9,1	6,9

Ключовим моментом є ретельний аналіз ефективності тих конкретних методів формування творчих здібностей, які були застосовані в експериментальній групі.

Таким чином, проведене експериментальне дослідження спрямоване на визначення ефективності розроблених методичних засобів і рекомендацій. Довело їхню доцільність у контексті розвитку творчих здібностей учнів старших класів на уроках технологій за спеціалізацією «Українська народна вишивка». На констатувальному етапі за допомогою розробленого діагностичного інструментарію було встановлено початковий рівень творчих здібностей в учнів експериментальної та контрольної груп. На формувальному етапі в експериментальній групі було впроваджено комплекс методичних рішень, орієнтованих на активізацію творчої діяльності, зокрема через застосування варіативних завдань, використання вільної вишивки та стимулювання самостійного проектування виробів. В свою чергу порівняльний аналіз результатів діагностичних зрізів на початку та наприкінці експерименту чітко засвідчив позитивну динаміку зростання показників творчих здібностей в учнів експериментальної групи порівняно з контрольною групою. Отже, експериментально доведено ефективність запропонованої методики та комплекту засобів, що підтверджує висунуту гіпотезу дослідження та обґрунтовує можливість їхнього впровадження у освітній процес для цілеспрямованого розвитку творчих здібностей старшокласників.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі було охарактеризовано поняття «творчі здібності особистості», які є стійкими індивідуальними психологічними властивостями людини, необхідними для успішної діяльності та виявлення її готовності до створення якісно нових, невідомих раніше духовних або матеріальних цінностей. Творчість визначено як діяльність, що виходить за межі рутини, спрямована на виникнення чогось нового, а також є механізмом пристосування людини у мінливому світі та формою її самодіяльності й саморозвитку в соціумі або поза ним.

Особливості розвитку творчих здібностей в учнів старших класів полягають у їхній здатності до самовизначення, самореалізації та самовдосконалення, що є ключовою метою сучасної освіти (Закон України «Про освіту»). Для розвитку творчості було виокремлено та систематизовано основні форми і методи роботи: розв'язування творчих задач, науково-дослідницька діяльність, практичні роботи, експерименти, творчі тренінги та проєктна діяльність.

Визначено, що українська народна вишивка виступає як потужний і дієвий засіб розвитку творчих здібностей особистості. Вишивка надає великий арсенал для творчості завдяки можливості створювати нове, вдосконалювати та комбінувати елементи, зберігаючи при цьому традиції. Творчі здібності реалізуються через пошук нових шляхів поєднаних складних орнаментів із сучасною формою виробу, здатність до подолання технічних труднощів та прийняття нестандартних рішень щодо кольорових поєднань. Процес вишивання розвиває терпіння, посидючість, зосередженість, індивідуальне бачення та креативність, дозволяючи учням створювати власні візерунки, комбінуючи техніки та кольори.

У роботі було проаналізовано досвід вчителів трудового навчання та технологій щодо розвитку творчих здібностей в учнів старших класів.

Вчителі активно використовують нетрадиційні форми роботи та методи навчання: проблемні ситуації, творчі завдання, дискусії та творчі експерименти. Ключову роль відіграє проєктна діяльність, яка сприяє формуванню ключових компетентностей, розвитку практичних навичок та усвідомленню знань як засобу для самоосвіти. Було підтверджено, що уроки технологій є ідеальним майданчиком для поєднання практичної діяльності з творчістю, стимулювання допитливості та вільного вираження ідей.

У результаті дослідження було обґрунтовано та розроблено альбом зразків вишивки на різних тканинах як засобу наочності та методичні рекомендації щодо розвитку творчих здібностей учнів на уроках технологій під час вивчення профільного рівня «Українська народна вишивка». Обґрунтування базується на принципі переходу від простого копіювання до самостійної творчості, застосуванні нестандартних проблемних ситуацій та залученні учнів до роботи з автентичними зразками вишивки та сучасними матеріалами. Методичні рекомендації включають: створення відповідного освітнього середовища (наявність різноманітних матеріалів), ефективний показ зразків, використання сучасних проєктів (наприклад, вишивка на джинсі, чохлах для гаджетів) поєднання традицій та індивідуальності.

Проведена експериментальна перевірка комплекту засобів та методичних рекомендацій, під час якої було зафіксовано спостереження за розвитком творчих здібностей учнів. Результати експерименту підтвердили ефективність розробленого альбому наочності та методичних рекомендацій як дієвого інструменту для розвитку творчого потенціалу учнів старших класів у процесі вивчення української народної вишивки.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Закон України «Про освіту» [електронний ресурс] / режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
2. Державний стандарт базової загальної середньої освіти. Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020. [електронний ресурс] / режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.10.2025).
3. Концепція розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) [електронний ресурс]/режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-%D1%80#Text>.
4. Типові навчальні плани та програми для закладів загальної середньої освіти. [електронний ресурс] / режим доступу: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/tipovi-osvitni-programi-2> (дата звернення: 29.10.2025).
5. Коберник О. М. Креативні технології навчання / О. М. Коберник. – Умань : Візаві, 2016. – 272 с.
6. Бріцкан Т. Інноваційні підходи розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках природознавства / Т. Бріцкан // Актуальні проблеми професійного розвитку фахівців соціономічної сфери в системі неперервної освіти. – 2017. – № 15.
7. Цідило І. Роль комп'ютерних технологій у формуванні навичок конструювання виробів на уроках трудового навчання / І. Цідило // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2004. – № 3. – С. 37 – 39.
8. Полуніна А.О. Формування понять про оксигеновмісні органічні сполуки з використанням технології Mind map в учнів 10 класів профільних шкіл / А. О. Полуніна. – 2022.

9. Студентська молодь у науці : матеріали всеукр. студ. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 12 травня 2025 р.). – Хмельницький : ХГПА, 2025. – С. 185 – 187.
10. Матеріали наукової студентської конференції секції кафедри технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва. (м. Хмельницький, 02 травня 2025 р.) / ред. кол.: І.В. Андрощук, І.П. Андрощук [та ін.]. – Хмельницький : ХНУ, 2025. – 96 с.
11. Актуальні проблеми професійної та технологічної освіти: погляд у майбутнє : матер. Всеукр. студ. наук.-практ. конф. (Умань, 11 жовтня 2024 р.) / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; за заг. ред. С. І. Ткачука ; [редкол.: Н. В. Дубова, Т. Н. Азізов, А. І. Терещук, О. С. Мельник]. Умань, 2024. С. 337 – 338.
12. Дяченко М.Д. Творчий потенціал як системоутворювальна ознака креативної особистості: теоретичний аспект [електронний ресурс] / режим доступу <http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2014/35/23.pdf>.
13. Декларація про розповсюдження серед молоді ідеалів миру, взаємоповаги та взаєморозуміння між народами [електронний ресурс]/режим доступу https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_289#Text.
14. Declaration on the Preparation of Societies for Life in Peace. [електронний ресурс]/режим доступу. <https://digitallibrary.un.org/record/187239?v=pdf>.
15. Указ Президента Про національну доктрину розвитку [електронний ресурс]/режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>.
16. Конституція України [електронний ресурс] / режим доступу <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-i>.
17. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. — К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.

18. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Видавництво Либідь, Київ 1997. – 366 с.
19. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г.С. Сковороди ; уклад В.І. Шинкарук та ін. – Київ: Абрис, 2002. – 742 с.
20. Сучасний тлумачний психологічний словник / уклад.: В.Б. Шапар. – Харків: Прапор, 2007. – 640 с.
21. Данильян О. Г. Філософія : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. – Х. : Право, 2013. – 432 с.
22. Тлумачення із «Словника української мови» [електронний ресурс] / режим доступу <https://slovnyk.ua/index.php?swrd>.
23. Амосов М. М. Алгоритми розуму. – К.: Наукова думка, 1979. – 221 с.
24. Андрощук І. В. Педагогічна творчість : навч. посіб. / І. В. Андрощук. – Хмельницький : ХНУ, 2025. – 181 с.
25. Дуткевич Т.В. Психологія творчості. навч. посіб. для студ. ВНЗ психолого-педагогічних спеціальностей. / Автор укладач Т.В. Дуткевич. Кам'янець-Подільський: видавець М.І. Мошак (агентство «МЕДОБОРИ»), 2003. – 134 с.
26. Волкова Н. П. Педагогіка: Навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб., доп. – К.: Академвидав, 2007. – 616 с.
27. Мачача Т. С. Технології: Українська народна вишивка. 10–11 кл. Профільний рівень: науково-методичний посібник / Мачача Т. С. // – К. : 2017. – 135 с.
28. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості: Підручник. – К.: Міленіум, 2006. – 344 с.
29. Тарара А.М. Технічна творчість учнів основної школи у процесі проектної і технологічної діяльності: навчально – методичний посібник / Тарара А.М. – К. : Педагогічна думка, 2014. – 134 с.
30. Творчість [електронний ресурс] / режим доступу <https://surl.li/efzkti>.

31. Сисоєва С.О. Соціальні, психологічні та педагогічні підходи до визначення творчої особистості. Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм у системі підготовки освітянських кадрів: здобутки, пошуки, перспективи [електронний ресурс] / режим доступу <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/711902/1/Guz-Sys-mon.pdf-pages-23-56.pdf>.
32. Федоришин Б.О. Психолого-педагогічні основи професійної орієнтації : дис. докт. пед. наук : 13.00.04 / Федоришин Б.О. – К., 1996. – 383 с.
33. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / За ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики. – Житомир: Вид-во Рута, 2006. – 320 с.
34. Кривонос О.М. Основні методики формування творчих здібностей [електронний ресурс] / режим доступу <http://eprints.zu.edu.ua/856/1/06komftz.pdf>.
35. Рагозіна В. Теоретичний аспект проблеми творчих здібностей // Творчість, духовність, гуманізм в просторі освіти: Збірник доповідей науково-практичної конференції. – Вінниця: «Універсум-Вінниця», 1998. – С. 127 – 132.
36. Ващенко Г. Загальні методи навчання / Г. Ващенко. – К.: Українська Видавнича Спілка, 1997. – 441 с.
37. Моляко В.О. Творчий потенціал людини як психологічна проблема / В.О. Моляко // Психологія суспільства. – 2007 – № 4. – С. 6 – 10.
38. Давиденко А. Науково-дослідницька діяльність учнів – членів Малої академії наук України: Посібн. для вчителів та учнів / А. Давиденко. – Чернігів: РВВЧОШПО, 2001. – 38 с.
39. Протас О.Л. Розвиток творчих здібностей учнів в умовах загальноосвітнього навчального закладу. [електронний ресурс] / режим доступу <https://otr.iod.gov.ua/images/pdf/2014/3/7.pdf>.
40. Никифоров А.М., Гулей О.В. Декоративне мистецтво: навч.-метод. посіб. – Олді+, 2021. – 364 с.
41. Українська вишивка [електронний ресурс] / режим доступу <https://lnk.ua/AVMmpnyVo>.

42. Кара-Васильєва Т.В. Українська народна вишивка / Т.В. Кара-Васильєва, А.О. Заволокіна; голов. ред. С. Головка. – Київ: Либідь, 1996. – 94 с.
43. Виникнення вишивки [електронний ресурс] / режим доступу <https://lnk.ua/5V1RQbwNd>.
44. Розвиток творчих здібностей та шляхи їх формування [електронний ресурс] / режим доступу <https://start-s.com.ua/rozvitok-tvorchih-zdibnostey/>.
45. Андрощук І. П. Методика технологічної освіти : навч. посіб. / І.П. Андрощук. – Хмельницький : ХНУ, 2019. – 231 с.
46. Луп'як Д.М. Опис досвіду роботи [електронний ресурс] / режим доступу <https://lnk.ua/RVdKOWRe3>.
47. Шемелюк Л.А. Блог Шемелюк Людмили [електронний ресурс] / режим доступу https://ludashemelyuk.blogspot.com/p/blog-page_9.html.
48. Макорта Л.О. Опис педагогічного досвіду [електронний ресурс] / режим доступу <https://vseosvita.ua/library/prezentacia-opis-pedagogicnogo-dosvidu-391268.html>.
49. Кіріченко В.П. Сайт директора школи [електронний ресурс] / режим доступу <https://director0.webnode.com.ua/products/prezentatsiya-dosvidu-roboti/>.
50. Гарячий С.І. Презентація досвіду роботи [електронний ресурс] / режим доступу <https://surl.li/hfkfyf>.
51. Наука логіки. Енциклопедія філософських наук. Мала логіка. Гегель Г.В.Ф. Ліра-К 2023. –373 с.
52. Е. де Боно «Шість капелюхів» [електронний ресурс] / режим доступу <https://vseosvita.ua/library/embed/01004kot-0524.docx.html>.
53. Зайченко І. В. Педагогіка: навч. посібник / І. В. Зайченко. – К.: Освіта України, 2009. – 620 с.
54. Андрощук І.В., Андрощук І.П. Методика трудового навчання. Практикум для студ. спец. «Середня освіта (Трудове навчання та технології)», Хмельницький: ХНУ, 2017. – 140 с.

55. Левківський М.В. Історія педагогіки : навч.-метод. посіб. / М.В. Левківський. – Вид. 4-те. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 190 с.
56. Ягупов В.В. Педагогіка: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.
57. Чайка В. М. Основи дидактики: навч. посібник / В. М. Чайка. – К.: Академвидав, 2011. - 238 с.
58. Белан Т. Г. Профорієнтаційна робота з учнями старших класів на уроках технологій / Т. Г. Белан // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – 2018. – № 151(1). – С. 236–239.
59. Дуплійчук О.М. Розвиток творчих здібностей учнів старшої школи засобом соціокультурного колажування [електронний ресурс] / режим доступу <https://surl.li/irkyil>.
60. Коваленко О. Е. Методика професійного навчання: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / О. Е. Коваленко, Н О. Брюханова. – Харків: ВПП «Контраст», 2008. – 488 с.
61. Курач М. С. Художньо-проектна підготовка майбутніх учителів технологій: теорія і практика / М. С. Курач. – Тернопіль : ТНПУ, 2019. – 368 с.
62. Курлянд З.Н. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / З.Н. Курлянд, Р.І. Хмельюк. – К.: Знання, 2005. – 399с.
63. Скрипченко О. Загальна психологія: підручник / О. Скрипченко, Л. Волинська, З. Огороднійчук. – К. : Либідь, 2005. – 464 с.
64. Паламарчук В., Рудаківська С. Від творчої особистості до нових технологій навчання / В. Паламарчук, С. Рудаківська //Рідна школа. – 1998. – №2. - С.52.
65. Моляко В.О. Психологічні основи творчості інноваційної діяльності дітей та молоді // Психологічні проблеми навчання, виховання, активності та розвитку особистості: Матеріали звітної наукової сесії інституту психології АПН України (10–11 лютого 1994 р.). – К.: ІП АПН України, 1995. – С. 147 – 155.
66. Моляко В.О. Функціонування творчого мислення в інформаційно-віртуальному просторі суб'єкта: монографія / В.О. Моляко,

Ю.А. Гулько, Н.А. Ваганова [та ін.]; за ред. В.О. Моляко. Київ – Львів : Видавець Вікторія Кундельська, 2021. – 194 с.

67. Равлюк Т. Діагностика та раннє виявлення творчих здібностей учнів / Т. Равлюк // Вісник Львів. ун-ту. – 2005. – Вип. 20. – С. 112 – 118. – (Серія педагогічна).

68. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи: навч. посібник / Т.І. Туркот. – К. : Кондор, 2011. – 628 с .

69. Микитюк О.М., Соловійов В.О., Васильєва С.О. Наукові дослідження школярів: навч.-метод. посіб. / Під ред. І.Ф Прокопенка. – Харків: ХДПУ ім. Г. Сковороди, 2003. – 80 с.

70. Розвиток творчих здібностей учнів початкових класів НУШ [електронний ресурс] / режим доступу <https://vseosvita.ua/library/embed/010083sf-e0fc.docx.html>.

71. Мірошниченко Ю. Дидактичні принципи добору і розробки програмних педагогічних засобів для освітньої галузі «Технологія» / Ю. Мірошниченко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2005. – № 5. – С. 5–8.

72. Москальчук С. Самостійна робота учнів старших класів як об'єкт теоретичного аналізу в педагогічній науці / С. Москальчук // Українська мова й література в школах України. – 2018. – № 5. – С. 44 – 46.

73. Хомюк Н.В., Трач О.Т. Теоретичні основи розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках природознавства. [електронний ресурс] / режим доступу http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2019/67/part_1/24.pdf.

Додаток А
(обов'язковий)

Навчальна програма закладів загальної середньої освіти

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ТЕХНОЛОГІЇ

**Профільний рівень 10–
11 класи**

**Спеціалізація
УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ВИШИВКА**

Навчальна програма закладів загальної середньої освіти

2017 р.

Автори:

Мачача Тетяна Святославівна – старший науковий співробітник Інституту педагогіки НАПН України, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник;
за редакцією:

Юрженка Володимира Васильовича – голови робочої групи із розроблення навчальних програм «Технології 10–11 клас Профільний рівень» для учнів 10–11 класів закладів загальної середньої освіти, професора кафедри теорії і методики технологічної освіти та комп'ютерної графіки Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», доктора педагогічних наук, професора.

Пояснювальна записка

Програма технологічного профілю навчання за спеціалізацією «Українська народна вишивка» призначена для формування ключових і предметної проектно-технологічної компетентностей старшокласників; подальшого свідомого вибору професії вишивальника або споріднених професій; відродження та творення національних культурно-історичних традицій українського народу; реалізації проектно-технологічної діяльності в соціально-комунікативній взаємодії з іншими.

Головною метою спеціалізації «Українська народна вишивка» є формування проектно-технологічної компетентності старшокласників, що спрямована на реалізацію їхнього творчого потенціалу, готовність і здатність ефективного пошуку і застосування потрібних знань, умінь, способів діяльності під час створення виробів з вишивкою, свідомого професійного самовизначення, самоідентифікації і самовираження.

Завдання спеціалізації «Українська народна вишивка»

1. Формування цілісного уявлення про проектно-технологічний тип виробничої культури як універсальної, що необхідна сучасному спеціалісту у вишивальній та будь-якій іншій сфері діяльності.

2. Оволодіння основами мистецтва української народної вишивки.

3. Усвідомлення мистецтва традиційної української народної вишивки як основи творення сучасного соціокультурного простору України.

4. Побудова індивідуальних освітніх траєкторій учнів через розв'язання реальних

життєвих проблем соціокультурного середовища школи створеними особистісно і соціально значущими виробами з вишивкою у партнерській взаємодії з іншими.

5. Послідовне оволодіння операціями проектно-технологічної діяльності: від задуму до його реалізації в готовому виробі з вишивкою.

6. Задоволення професійно-пізнавальних інтересів і потреб для свідомого вибору власного професійного шляху.

Основні підходи до побудови і реалізації змісту навчальної програми за спеціалізацією «Українська народна вишивка»:

Національна спрямованість – формування уявлення про українську народну вишивку як ціннісний компонент української і світової культури, вияв і розвиток національної свідомості та ідентичності через відтворення і творення виробів з вишивкою.

Компетентнісна спрямованість – надання процесу профільного навчання технологій предметно-діяльнісного, практико-орієнтованого характеру, забезпечення формування ключових, галузевих і предметної компетентностей, досягнення прогнозованих освітніх результатів.

Професійна спрямованість – засвоєння професійних знань про українську народну вишивку в ринкових умовах; створення умов для об'єктивованої оцінки професійних потреб і можливостей старшокласника.

Культурологічна спрямованість – формування сучасної проектно-технологічної культури учнів на основі мотивації самоактуалізації (реалізації творчого потенціалу в процесі створення виробів з вишивкою), розвиток творчого мислення, цілісного уявлення про світ у єдності його природничого, національного, соціального, виробничого та інших складників.

Методологічна спрямованість – оволодіння методологією проектно-технологічної діяльності, що дає змогу набуття досвіду ефективної організації власної діяльності в умовах повсякденного життя та сучасного виробництва, а також соціально й професійно важливих якостей.

Коротка характеристика структури і змісту навчальної програми. Сучасне виробництво організовується завершеними процесами, а не окремими технологічними операціями, як це було в технократичному індустріальному суспільстві. Ці процеси тлумачаться як цілісні виробничі цикли (проекти), які організуються для отримання певних якісних результатів зі встановленими рамками часу, витрат засобів і ресурсів.

Такі реалії зумовлюють зміну акцентів технологічної освіти старшокласників з операційної технологічної діяльності з результатом: техніко-технологічні знання, уміння та навички на процесуальну проектно-технологічну діяльність з прогнозованими результатами: *зовнішніми освітніми продуктами* – створеними особистісно і соціально значущими художньо-матеріальними виробами з вишивкою, матеріалами особистого портфоліо та *внутрішніми освітніми продуктами* – індивідуальним рівнем сформованості предметної проектно-технологічної компетентності, яка характеризує готовність і здатність до засвоєння, осмислення і творення виробничої культури рідного народу, відповідальності за продуктивність і наслідки власної діяльності.

Програма «Українська народна вишивка» розроблена відповідно до культурологічної концепції змісту технологічної освіти, що відображає соціальний досвід людства в контексті культури організації виробництва на основі проектів як завершених циклів проектно-технологічної діяльності, в якій формується предметна проектно-технологічна компетентність.

Зміст програми забезпечує засвоєння старшокласниками базових знань, умінь, компетенцій сфери виробництва української народної вишивки, послідовне й поетапне оволодіння особливостями організації сучасного виробництва на основі структури проектно-технологічної діяльності. Передбачено обов'язкове виконання проектів, реалізацію індивідуальних освітніх траєкторій.

Програма має таку структуру:

Вступ.

Розділ 1. Основи мистецтва вишивки.

Розділ 2. Проектування виробів з вишивкою.

Розділ 3. Технологія виготовлення виробів з вишивкою.

Розділ 4. Оцінювання, презентація виробів з вишивкою.

Під час *вступу* старшокласники ознайомлюються з українською народною вишивкою як традиційним видом декоративно-ужиткового мистецтва, як підґрунтям для розвитку сучасної вишивки, а також з метою, завданнями і змістом її вивчення, що забезпечує позитивну мотивацію навчання та цілепокладання щодо одержання очікуваних освітніх результатів.

Перший розділ програми містить відомості про еволюцію розвитку української народної вишивки від глибинних витоків у 10 класі до сучасних актуальних тенденцій в 11 класі, професійні основи мистецтва вишивки, оволодівши якими старшокласники формують шанобливе й бережливе ставлення до витворів вишивального мистецтва, стають носіями культури української народної вишивки, здатними самостійно відтворювати її взірці та створювати оригінальні вироби з вишивкою.

Зміст і структура *другого, третього і четвертого* розділів програми забезпечують широку варіативність у виборі об'єкта творчої праці, створюють умови для виконання індивідуальних проектів, реалізації потенціалу культурних форм інноваційних виробничих процесів: *проектування*, тобто виявлення проблем, вибору і моделювання об'єкта творчої праці (створення його образу), конструювання (планування покрокових дій щодо реалізації задуманого: розробка конструкції, побудови, устрою; добір матеріалів тощо) та визначення способів його виготовлення; *технології реалізації*, тобто виготовлення спроектованого особистісно й соціально значущого виробу з вишивкою; *рефлексії*, тобто духовно-ціннісне усвідомлення смислу, основ і наслідків діяльності, самооцінювання, презентація і рекламування освітніх результатів.

Зміст програми, що вибудовується за структурою проектно-технологічної діяльності, має дві форми прояву: реальну і понятійну. З одного боку організація власної проектно-технологічної діяльності забезпечує здатність розв'язувати реальні життєві проблеми, з іншого – для успішного її здійснення потрібно набути відповідні знання про означену діяльність – в поняттях, правилах, нормах, культурних традиціях.

У кожному класі учні виготовляють вироби з використанням різних груп вишивальних швів. У 10 класі програмою передбачається поглиблене вивчення та творення української народної вишивки на основі віковічних традицій з використанням більш давніх – лічильних вишивальних швів: поверхнево-нашивних і прозорих; в 11 класі – на основі традицій і врахування сучасних тенденцій з використанням вишивальних швів за вільним контуром: поверхнево-нашивних і прозорих (наскрізних). Отже, зміст програми забезпечує оволодіння і застосування всіх груп вишивальних швів української народної вишивки.

Програма є відкритою системою, живим організмом, який інтегрується до місцевих, національно-регіональних особливостей вишивального мистецтва України, умов профільного навчання конкретного навчального закладу, потреб, інтересів і можливостей старшокласників.

Спеціалізація «Українська народна вишивка» обирається старшокласниками самостійно, що забезпечує формування позитивної мотивації навчання, можливість побудови власної освітньої траєкторії, досягнення й об'єктивоване самооцінювання очікуваних результатів.

Очікується, що старшокласники, які здобудуть сучасну технологічну освіту під час вивчення спеціалізації, належно цінуватимуть культуру українського народу, ефективно долучатимуться до соціально-економічного життя країни, будуть здатні ініціювати розвиток сфер виробничої діяльності, в яких вони братимуть участь на основі

сформованої проектно-технологічної компетентності, що забезпечить їхню підприємливість, адаптивність, мобільність і конкурентоздатність на ринку праці.

Програма розрахована на два роки навчання. Відповідно до типового навчального плану в структурі 11-річної школи для вивчення технологічного профілю навчання у 10 та 11 класах відводиться по 6 академічних годин на тиждень, відповідно – 210 годин на рік в кожному з класів. Вивчення кожної теми передбачає виконання практичних робіт.

Резерв часу вчитель використовує на свій розсуд, для більш поглибленого вивчення окремих тем і розділів.

Під час роботи потрібно звертати увагу на дотримання учнями правил безпечної праці і санітарно-гігієнічних вимог.

Таблиця А.1 – ЗАГАЛЬНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН. 11 клас

Українська народна вишивка. 11 клас		
1	Вступ	6
2	Розділ 1. Основи мистецтва вишивки	54
3	Розділ 2. Проектування виробів з вишивкою вільними швами	44
4	Розділ 3. Технологія виготовлення виробів з вишивкою вільними швами	54
5	Розділ 4. Оцінювання, презентація виробів з вишивкою вільними швами	12
	Резерв	40
	Всього	210

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН. 11 КЛАС

Пор № розділ	Розділи і теми	К-сть год
		всього
Українська народна вишивка. 11 клас		
1	Вступ. Декоративно-ужиткове мистецтво України в просторі світової культури. Українська традиційна вишивка як основа сучасного вишивального мистецтва	6
	Всього	
2	Розділ 1. Основи мистецтва вишивки	
	Тема 1.1. Сучасні тенденції розвитку мистецтва вишивки. Менеджмент і маркетинг у виробництві виробів з вишивкою. Раціоналізаторство та винахідництво	
	Тема 1.2. Сфери застосування та функції сучасного вишивального мистецтва	
	Тема 1.3. Кольори в сучасному вишивальному мистецтві	
	Тема 1.4. Композиція сучасної вишивки. Мотиви сучасних вишивок. Схеми візерунків для вишивання. Способи утворення схем для вишивання. спеціальні комп'ютерні програми	
	Тема 1.5. Види вишивальних швів за вільним контуром: лічильні і вільні	
	Тема 1.6. Матеріали для вишивання вільними швами	
	Тема 1.7. Техніки вишивання поверхнево-нашивними вільними швами	
	Тема 1.8. Техніки вишивання прозорими (наскрізними) вільними швами	
	Тема 1.9. Дизайнери-модельєри виробів з вишивкою	
	Тема 1.10. Машинна вишивка. Професія «вишивальник машинної вишивки»	
	<i>Тематичне оцінювання</i>	

	<i>Професії у сфері вишивального мистецтва</i>	
		Всього: 54
3	Розділ 2. Проектування виробів з вишивкою вільними швами	
	Тема 2.1. Проект як завершений цикл створення і реалізації виробу	
	Тема 2.2. Підготовчо-аналітична стадія проектування виробу з вишивкою вільними швами	
	Тема 2.3. Художнє моделювання виробу з вишивкою вільними швами	
	Тема 2.4. Конструювання виробу з вишивкою вільними швами	
	Тема 2.5. Технологічна підготовка до виготовлення виробу з вишивкою вільними швами	
	<i>Тематичне оцінювання</i>	
		Всього: 44
4	Розділ 3. Технологія виготовлення виробів з вишивкою вільними швами	
	Тема 3.1. Підготовка тканини й ниток до вишивання вільними швами	
	Тема 3.2. Розкрій деталей виробу	
	Тема 3.3. Підготовка деталей виробу для вишивання. Перенесення візерунка вишивки вільними швами на тканину	
	Тема 3.4. Оздоблення деталей виробу вишивкою вільними швами	
	Тема 3.5. З'єднання деталей виробу з вишивкою. Способи обробки й оформлення країв виробу з вишивкою	
	Тема 3.6. Остаточна обробка виробу з вишивкою. Догляд за виробами з вишивкою	
	<i>Тематичне оцінювання</i>	
		Всього: 54
5	Розділ 4. Оцінювання, презентація виробів з вишивкою вільними швами	
	Тема 4.1. Оцінювання і самооцінювання результатів власної проектно-технологічної діяльності	
	Тема 4.2. Оцінювання якості виробу з вишивкою вільними швами	
	Тема 4.3. Презентація результатів проектно-технологічної діяльності	
	<i>Тематичне оцінювання</i>	
		Всього: 12
	<i>Резерв часу</i>	40
		Разом: 210

Таблиця А.2 – Програма. Українська народна вишивка. 11 клас

№ з/п	К-сть год	Очікувані результати (компетенції)	Зміст навчального матеріалу
	6	Вступ	
		Знаннєвий компонент <i>Пояснює</i> значення традиційного і сучасного вишивального мистецтва в творенні соціокультурного простору України <i>Характеризує</i> розвиток мистецтва вишивки на основі вікових традицій Діяльнісний компонент <i>Виявляє</i> соціальні наслідки створення	Декоративно-ужиткове мистецтво України в просторі світової культури Українська традиційна вишивка як основа сучасного вишивального мистецтва Тенденції розвитку сучасного мистецтва вишивки Соціальні наслідки створення

	<p>виробів з вишивкою <i>Досліджує</i> характерні ознаки сучасного вишивального мистецтва з використанням різних джерел інформації Ціннісний компонент <i>Обґрунтовує</i> мету вивчення спеціалізації «Українська народна вишивка»</p>	<p>виробів з вишивкою Ознайомлення з метою, завданнями і змістом програми «Українська народна вишивка»</p>
54	Розділ 1. Основи мистецтва вишивки	
	<p>Знаннєвий компонент <i>Визначає</i> виробництво як процес створення благ, предметів, що задовольняють ту чи іншу людську потребу <i>Визначає</i> кошторис виробництва як витрати виробника, пов'язані з його діяльністю за певний період <i>Розрізняє</i> матеріальні і часові ресурси виробництва <i>Пояснює</i> складові маркетингової програми: цілі фірми, стратегію розвитку, зростання, освоєння нових ринків, основи цінової політики фірми, формування попиту, стимулювання збуту, сегментація ринку та ін. <i>Розрізняє</i> продуктивність ресурсів і продуктивність праці <i>Характеризує</i> патент, ліцензійну справу <i>Розкриває</i> сутність нормативно-правових актів з питань праці і підприємництва Діяльнісний компонент <i>Застосовує</i> способи вираження раціоналізаторської пропозиції: описові, графічні <i>Розробляє</i> маркетингову програму <i>Оформляє</i> заявку на раціоналізаторську пропозицію Ціннісний компонент <i>Обґрунтовує</i> значення оформлення особистого портфоліо і способи його використання</p>	<p>Тема 1.1. Сучасні тенденції розвитку мистецтва вишивки. Менеджмент і маркетинг у виробництві виробів з вишивкою. Раціоналізаторство та винахідництво Виробництво як процес створення благ. Кошторис і ресурси виробництва Менеджмент у сфері вишивального виробництва Маркетингова програма. Прогнозування і формування ринку. Визначення економічної ефективності. Конкуренція. Просування товарів на ринку. Рекламна діяльність. Сегментація ринку: географічна, демографічна, за типом поведінки Економічне обґрунтування виробу для проектування та виготовлення Економічне значення автоматизації, комп'ютеризації технологічних процесів Продуктивність ресурсів і праці Винахід – результат творчої діяльності винахідника. Інтелектуальна власність. Патент. Ліцензійна справа Способи вираження раціоналізаторської пропозиції: описові, графічні Засоби забезпечення раціоналізаторської діяльності. Комп'ютерні програми для проектування виробів Особисте портфоліо</p>
	<p>Знаннєвий компонент <i>Розрізняє</i> вироби з вишивкою в різних сферах застосування <i>Пояснює</i> функції сучасних виробів з вишивкою</p>	<p>Тема 1.2. Сфери застосування та функції сучасного вишивального мистецтва Вишивка в одязі, в побуті. Вишивка в сучасному інтер'єрі</p>

	<p><i>Характеризує</i> особливості оздоблення сучасних виробів вишивкою відповідно до їх призначення</p> <p>Діяльнісний компонент <i>Досліджує</i> сфери застосування сучасного вишивального мистецтва</p> <p><i>Досліджує</i> види та особливості оздоблення вишивкою сучасних виробів</p> <p>Ціннісний компонент <i>Визначає</i> цінність ручної роботи, причини популярності виробів з вишивкою, попит на них</p>	<p>Функції сучасного вишивального мистецтва</p> <p>Особливості оздоблення сучасних виробів вишивкою відповідно до їх призначення</p>
	<p>Знаннєвий компонент <i>Визначає</i> властивості кольорів</p> <p><i>Розкриває</i> особливості утворення світлотіні у візерунках для вишивання</p> <p>Діяльнісний компонент <i>Поєднує</i> кольори в різні групи з використанням Кола кольорів</p> <p><i>Розробляє</i> візерунки вишивок в різній кольоровій гамі</p> <p><i>Добирає</i> візерунки вишивок відповідно до основи тканини різної якості і кольору</p> <p>Ціннісний компонент <i>Пояснює</i> символічне значення кольорів у сучасному вишивальному мистецтві</p>	<p>Тема 1.3. Кольори в сучасному вишивальному мистецтві</p> <p>Властивості кольору. Коло кольорів. Особливості поєднання кольорів у вишивці</p> <p>Світлотінь у вишивці</p> <p>Особливості поєднання кольорової гами тканини основи і вишивальних ниток</p> <p>Символіка кольорів у сучасному вишивальному мистецтві</p>
	<p>Знаннєвий компонент <i>Розрізняє</i> види мотивів сучасної вишивки</p> <p><i>Пояснює</i> особливості схем для вишивання швами за вільним контуром</p> <p><i>Визначає</i> особливості стилізації візерунка для вишивання</p> <p>Діяльнісний компонент <i>Здійснює</i> пошук і дизайн-аналіз виробів з вишивкою подібних обраному виробу з вишивкою</p> <p><i>Розробляє</i> візерунок вишивки для вишивання швами за вільним контуром</p> <p>Ціннісний компонент <i>Характеризує</i> значення композиції вишивки в українському вишивальному мистецтві</p>	<p>Тема 1.4. Композиція сучасної вишивки</p> <p>Мотиви сучасних вишивок</p> <p>Схеми візерунків для вишивання швами за вільним контуром.</p> <p>Стилізація візерунка</p> <p>Способи утворення схем для вишивання за вільним контуром</p> <p>Спеціальні комп'ютерні програми</p> <p>Особливості розташування вишивки на сучасних виробках</p> <p>Монограма в сучасному вишивальному мистецтві.</p> <p>Логотипи</p>
	<p>Знаннєвий компонент <i>Характеризує</i> основні види вільних вишивальних швів</p> <p><i>Розрізняє</i> поверхнево-нашивні вільні шви: художню, декоративну, білу гладь</p> <p><i>Пояснює</i> особливості виконання однічної і двобічної гладі (пласкої і випуклої), а також – об'ємної</p>	<p>Тема 1.5. Види вишивальних швів за вільним контуром: лічильні і вільні</p> <p>Лічильні і вільні вишивальні шви</p> <p><u>Вільні вишивальні шви:</u> поверхнево-нашивні і прозорі (наскрізні)</p> <p>Поверхнево-нашивні вільні шви:</p>
	<p><i>Пояснює</i> особливості виконання прозорих вільних швів – прорізної гладі</p>	<p>художня, декоративна, біла гладь</p> <p>Однічна і двобічна гладь.</p>

	<p><i>Розкриває</i> особливості застосування вільних швів</p> <p>Діяльнісний компонент</p> <p><i>Досліджує і оформляє</i> відомості і матеріали про види вишивальних швів за вільним контуром</p> <p>Ціннісний компонент</p> <p><i>Виявляє</i> шанобливе ставлення до розмаїтості й естетичності давніх вишивальних швів</p>	<p>Об'ємна гладь</p> <p>Прозорі вільні шви: прорізна гладь (рішельє)</p> <p>Особливості застосування вишивальних швів за вільним контуром</p>
	<p>Знаннєвий компонент</p> <p><i>Характеризує</i> особливості текстильних матеріалів натурального і хімічного походження</p> <p><i>Визначає</i> види тканин і ниток для вишивання вільними вишивальними швами</p> <p>Діяльнісний компонент</p> <p><i>Добирає і підготовляє</i> тканини і вишивальні нитки для вишивання зразків вільними швами</p> <p>Ціннісний компонент</p> <p><i>Порівнює</i> інтереси виробника і споживача у використанні текстильних матеріалів натурального і хімічного походження</p>	<p>Тема 1.6. Матеріали для вишивання вільними вишивальними швами</p> <p>Текстильні матеріали натурального і хімічного походження. Їх властивості, переваги і недоліки з погляду виробника та споживача</p> <p>Тканини для вишивання вільними вишивальними швами. Накладна канва. Вишивальні нитки</p> <p>Особливості добору текстильних матеріалів відповідно до призначення виробів</p>
	<p>Знаннєвий компонент</p> <p><i>Характеризує</i> особливості виконання поверхнево-нашивних вільних швів</p> <p><i>Пояснює</i> вимоги до виконання поверхнево-нашивних вільних швів</p> <p>Діяльнісний компонент</p> <p><i>Підготовляє</i> схеми для вишивання поверхнево-нашивними вільними швами</p> <p><i>Добирає</i> інструменти і пристосування для вишивання зразків вільними швами</p> <p><i>Виконує</i> графічне зображення поверхнево-нашивних вільних швів</p> <p><i>Виконує</i> вправи з вишивання поверхнево-нашивних вільних швів</p> <p>Ціннісний компонент</p> <p><i>Дотримується</i> правил безпечної праці і санітарно-гігієнічних вимог</p>	<p>Тема 1.7. Техніки вишивання поверхнево-нашивними вільними швами</p> <p><u>Поверхнево-нашивні вільні шви:</u> художня, декоративна, біла гладь</p> <p>Техніки вишивання поверхнево-нашивними лічильних швів.</p> <p>Вимоги до їх виконання</p> <p>Підготовка схеми для вишивання поверхнево-нашивними вільними швами</p> <p>Добір інструментів і пристосувань для вишивання зразків поверхнево-нашивних вільних швів</p> <p>Правила безпечної праці і санітарно-гігієнічні вимоги</p>
	<p>Знаннєвий компонент</p> <p><i>Характеризує</i> особливості виконання прорізної гладі</p> <p><i>Пояснює</i> вимоги до виконання прорізної гладі</p> <p>Діяльнісний компонент</p>	<p>Тема 1.8. Техніки вишивання прозорими (наскрізними) вільними швами</p> <p><u>Прозорі вільні шви:</u> прорізна гладь (рішельє)</p> <p>Техніки вишивання прорізною</p>
	<p><i>Підготовляє</i> схеми для вишивання прорізної гладі</p> <p><i>Добирає</i> потрібні інструменти і пристосування</p>	<p>гладдю (рішельє). Вимоги до її виконання</p> <p>Підготовка схеми для вишивання прорізною гладдю</p>

	<p><i>Виконує</i> графічне зображення прорізної гладі <i>Виконує</i> зразки прорізної гладі Ціннісний компонент <i>Дотримується</i> правил безпечної праці і санітарно-гігієнічних вимог</p>	<p>Добір інструментів і пристосувань для вишивання зразків прорізною гладдю Правила безпечної праці і санітарно-гігієнічні вимоги</p>
	<p>Знаннєвий компонент <i>Називає</i> сучасних українських та відомих зарубіжних дизайнерів-модельєрів одягу, аксесуарів та інших виробів <i>Характеризує</i> особливості ексклюзивних виробів з вишивкою, чинники її популярності Діяльнісний компонент <i>Здійснює</i> дизайн-аналіз зразків виробів з вишивкою відомих дизайнерів-модельєрів Ціннісний компонент <i>Виявляє</i> шанобливе ставлення до творчості дизайнерів-модельєрів одягу та аксесуарів</p>	<p>Тема 1.9. Дизайнери-модельєри виробів з вишивкою Вишивка в творчості вітчизняних дизайнерів-модельєрів одягу, аксесуарів та інших виробів Ексклюзивність виробів з вишивкою Українська вишивка в творчості всесвітньо відомих дизайнерів моди</p>
	<p>Знаннєвий компонент <i>Характеризує</i> мотиви вибору професійної діяльності Діяльнісний компонент <i>Визначає</i> відповідність змісту й умов праці особисто привабливої професії особистим психологічним та фізичним можливостям <i>Визначає</i> дії щодо усунення помилок у виборі професії <i>Здійснює</i> професійну діагностику <i>Аналізує</i> особистий професійний план Ціннісний компонент <i>Обґрунтовує</i> вибір свого професійного шляху</p>	<p>Тема 1.10. Особистий професійний план Аналіз особистого професійного плану. Відповідність змісту й умов праці особисто привабливої професії особистим психологічним та фізичним можливостям Помилки у виборі професії. Мобільність у професійній діяльності Подальші шляхи оволодіння обраною професією</p>
	Тематичне оцінювання	
44	Розділ 2. Проектування виробів з вишивкою вільними швами	
	<p>Знаннєвий компонент <i>Визначає</i> типи проектів за основними сферами діяльності <i>Тлумачить</i> алгоритм виконання проекту як систему операцій для розв'язання конкретної проблеми <i>Пояснює</i> вимоги до виконання проекту <i>Пояснює</i> послідовність оформлення проектно-технологічної документації Діяльнісний компонент <i>Визначає</i> мету створення портфоліо</p>	<p>Тема 2.1. Проект як завершений цикл створення і реалізації виробу Створення виробу з вишивкою як творчий проект. Типи проектів (за основними сферами діяльності): організаційний, соціальний, освітній, технічний, економічний, змішаний Алгоритм виконання і структура проекту</p>
	<p><i>Прогнозує</i> наслідки виконання проекту Ціннісний компонент <i>Обґрунтовує</i> значення проекту як завершеного циклу створення особистісно й соціально значущого виробу з вишивкою</p>	<p>Вимоги до виконання проекту Проектно-технологічна документація. Портфоліо</p>
	Знаннєвий компонент	Тема 2.2. Підготовчо-

	<p><i>Пояснює</i> вимоги до створення якісного виробу з вишивкою</p> <p>Діяльнісний компонент</p> <p><i>Здійснює</i> пошук та аналіз необхідної інформації для виконання проекту</p> <p><i>Організовує</i> комунікацію та вступає в неї</p> <p><i>Розробляє</i> запитання для анкети або усного опитування</p> <p><i>Опитує</i> потенційних споживачів</p> <p><i>Обґрунтовує</i> проблему щодо створення проекту</p> <p><i>Обирає</i> об'єкт праці</p> <p><i>Формулює</i> тему і мету проекту</p> <p><i>Характеризує</i> художню виразність зразків сучасної народної вишивки</p> <p><i>Аналізує</i> моделі-аналоги</p> <p><i>Поповнює</i> Банк ідей</p> <p><i>Оформляє й архівує</i> опрацьований тематичний матеріал</p> <p><i>Розробляє</i> критерії, яким має відповідати обраний для проектування і виготовлення виріб з вишивкою</p> <p>Ціннісний компонент</p> <p><i>Дотримується</i> послідовності етапів підготовчо-аналітичної стадії проектування виробу з вишивкою</p>	<p><i>аналітична стадія проектування виробу з вишивкою вільними швами</i></p> <p>Дослідження проблем.</p> <p>Вироблення ідей. Маркетингові дослідження з метою визначення потреб у створенні виробу з вишивкою. Узгодження особистих і соціальних потреб</p> <p>Обґрунтування виявленої проблеми. Формулювання теми і мети проекту</p> <p>Визначення проблематики щодо створення виробу з вишивкою</p> <p>Пошук й опрацювання різних джерел інформації про об'єкт проектування. Моделі-аналоги. Банк ідей</p> <p>Критерії, яким має відповідати обраний для проектування і виготовлення виріб з українською народною вишивкою</p>
	<p>Знаннєвий компонент</p> <p><i>Пояснює</i> послідовність моделювання виробу</p> <p>Діяльнісний компонент</p> <p><i>Вибирає</i> графічний засіб для моделювання виробу з вишивкою</p> <p><i>Застосовує</i> особисто привабливі методи для моделювання виробу з вишивкою</p> <p><i>Аналізує</i> моделі-аналоги, виявляє найкращі ознаки в кожному зразку</p> <p><i>Володіє</i> способами і засобами моделювання для відображення ідей</p> <p><i>Зображає</i> кілька проектних ідей</p> <p><i>Визначає</i> місце розташування композиції вишивки на виробі</p> <p><i>Визначає</i> вільні шви для виконання вишивки, поєднує їх у композиції вишивки</p> <p><i>Розробляє</i> композицію вишивки в кольорі</p>	<p>Тема 2.3. Художнє моделювання виробу з вишивкою вільними швами</p> <p>Графічні засоби художнього моделювання (ескіз, малюнок, схема, комп'ютерне моделювання тощо)</p> <p>Візуалізація і опис моделі виробу з вишивкою вільними швами</p> <p>Творчі методи моделювання виробів з вишивкою</p> <p>Способи зміни розміру візерунка вишивки</p> <p>Визначення місця розташування вишивки на виробі. Побудова композиції вишивки вільними швами в кольорі</p> <p>Вибір оптимальної моделі виробу</p>
	<p><i>Приймає</i> рішення щодо вибору оптимальної моделі серед можливих варіантів</p> <p><i>Взаємодіє</i> з експертами</p> <p><i>Описує й аналізує</i> розроблену модель виробу з вишивкою</p> <p><i>Здійснює</i> оптимізацію розробленої моделі</p>	<p>з вишивкою вільними швами.</p> <p>Експертиза моделі виробу з вишивкою вільними швами</p>

	<p>відповідно до критеріїв і її експертизи</p> <p><i>Підготовляє</i> схему візерунка для вишивання вільними швами</p> <p>Ціннісний компонент</p> <p><i>Дотримується</i> послідовності етапів моделювання</p> <p><i>Контролює й оцінює</i> процес створення моделі</p>	
	<p>Знаннєвий компонент</p> <p><i>Розпізнає</i> властивості матеріалів й особливості потрібних інструментів</p> <p>Діяльнісний компонент</p> <p><i>Досліджує</i> умови реалізації розробленої моделі виробу з вишивкою</p> <p><i>Виявляє</i> задачі реалізації розробленої моделі, планує їх послідовність</p> <p><i>Визначає</i> строки виконання спланованої роботи</p> <p><i>Організовує</i> робоче місце для креслення деталей виробу</p> <p><i>Визначає</i> вихідні дані для побудови креслення виробу</p> <p><i>Виконує</i> креслення деталей виробу з використанням необхідних інструментів і пристосувань</p> <p><i>Розраховує</i> потрібну кількість матеріалів</p> <p><i>Добирає</i> потрібні матеріали й інструменти</p> <p>Ціннісний компонент</p> <p><i>Дотримується</i> послідовності етапів конструювання</p> <p><i>Розраховує</i> необхідні часові й матеріальні затрати</p>	<p>Тема 2.4. Конструювання виробу з вишивкою вільними швами</p> <p>Дослідження умов реалізації проекту. Розробка детального плану дій у наявних умовах з визначеними строками:</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначення розмірних характеристик майбутнього виробу • виготовлення креслення виробу, викрійок • добір матеріалів, інструментів і пристроїв для виготовлення виробу відповідно до його призначення та особливостей оздоблення вишивкою • попередній розрахунок необхідних часових і матеріальних затрат <p>Креслення деталей виробу, виготовлення викрійок</p> <p>Добір і розрахунок матеріалів, добір інструментів і пристосувань для виготовлення виробу з вишивкою.</p> <p>Обґрунтування добору з економічного аспекту</p>
	<p>Знаннєвий компонент</p> <p><i>Визначає</i> перелік матеріально-методичного забезпечення технології виготовлення виробу з вишивкою</p> <p><i>Розрізняє</i> види технологічної документації</p> <p>Діяльнісний компонент</p> <p><i>Розробляє</i> технологічну документацію</p> <p><i>Організовує</i> робоче місце для вишивання</p>	<p>Тема 2.5. Технологічна підготовка до виготовлення виробу з вишивкою вільними швами</p> <p>Технологічна підготовка до виготовлення спроектованого виробу</p> <p>Матеріально-технічне</p>
	<p>відповідно до вимог</p> <p>Ціннісний компонент</p> <p><i>Обґрунтовує</i> раціональну послідовність технологічних операцій для виготовлення виробу та оздоблення його вишивкою</p>	<p>забезпечення технології виготовлення виробу з вишивкою</p> <p>Визначення та обґрунтування послідовності технологічних операцій виготовлення виробу з вишивкою</p> <p>Види оформлення технологічної документації</p>

	<i>Тематичне оцінювання</i>	
54	Розділ 3. Технологія виготовлення виробів з вишивкою вільними швами	
	<p>Діяльнісний компонент Дотримується послідовності технологічних операцій виготовлення виробу з вишивкою Підготовляє тканину й нитки до роботи Дотримується норм часу на виконання кожної технологічної операції</p> <p>Ціннісний компонент Дотримується правил безпечної праці та санітарно-гігієнічних вимог під час виконання робіт</p>	<p>Тема 3.1. Виготовлення виробу з вишивкою відповідно до розробленої технологічної документації Підготовка тканини й ниток до виготовлення виробу з вишивкою Перевірка тканини на наявність дефектів, міцність фарбування. Декатирування і прасування тканини</p>
	<p>Діяльнісний компонент Виконує технологічні операції розкрою деталей виробу Контролює правильність виконання дій щодо розкрою деталей виробу Використовує необхідні інструменти і пристосування</p> <p>Ціннісний компонент Дотримується правил безпечної праці та санітарно-гігієнічних вимог під час виконання робіт</p>	<p>Тема 3.2. Розкрій деталей виробу Інструменти і пристосування для розкрою деталей виробу Настилання тканини. Розкладання викрійок на тканині. Закріплення викрійок на тканині. Наведення контурів та розмічання припусків Розкроювання деталей виробу</p>
	<p>Діяльнісний компонент Підготовляє деталі виробу для вишивання Обробляє зрізи тканини деталей виробу для попередження її обсипання Визначає центр місця розташування вишивки на виробі Обирає доцільний спосіб перенесення візерунка вишивки на тканину основи Переносить візерунок вишивки на тканину обраним способом</p> <p>Ціннісний компонент Дотримується правил безпечної праці та санітарно-гігієнічних вимог під час виконання робіт</p>	<p>Тема 3.3. Підготовка деталей виробу для вишивання. Перенесення візерунка вишивки вільними швами на тканину Обробка зрізів тканини деталей виробу для попередження її обсипання Визначення і позначення центру місця розташування вишивки на виробі Способи перенесення візерунка вишивки для вишивання вільними швами на тканину</p>
	<p>Діяльнісний компонент Виконує оздоблення деталей виробу за контуром візерунка вишивки</p>	<p>Тема 3.4. Оздоблення деталей виробу вишивкою вільними швами</p>
	<p>Ціннісний компонент Дотримується правил безпечної праці та санітарно-гігієнічних вимог під час виконання робіт</p>	<p>Виконання обраних для оздоблення виробу вишивальних швів відповідно до визначених вимог</p>
	<p>Знаннєвий компонент Розрізняє способи обробки й оформлення країв виробу з вишивкою</p> <p>Діяльнісний компонент Добирає спосіб оформлення країв власного виробу з вишивкою Виконує з'єднання і підрублювання країв</p>	<p>Тема 3.5. З'єднання деталей виробу з вишивкою. Способи обробки й оформлення країв виробу з вишивкою Способи обробки й оформлення країв виробу з вишивкою</p>

		<p>виробу <i>Оформляє</i> краї власного виробу з вишивкою обраним способом Ціннісний компонент <i>Дотримується</i> правил безпечної праці та санітарно-гігієнічних вимог під час виконання робіт</p>	
		<p>Знаннєвий компонент <i>Розрізняє</i> процеси догляду за виробами з вишивкою <i>Визначає</i> послідовність догляду за виробами з вишивкою <i>Пояснює</i> правила догляду за виробами з вишивкою Діяльнісний компонент <i>Виконує</i> волого-теплову обробку виробу з вишивкою Ціннісний компонент <i>Дотримується</i> правил безпечної праці під час волого-теплової обробки виробу з вишивкою</p>	<p>Тема 3.6. Догляд за виробами з вишивкою Основні процеси догляду за виробом з вишивкою Особливості волого-теплової обробки виробів з вишивкою Правила безпечної роботи з праскою</p>
		Тематичне оцінювання	
12		Розділ 4. Оцінювання, презентація виробів з вишивкою вільними швами	
		<p>Знаннєвий компонент <i>Пояснює</i> технологічні, економічні, екологічні, ергономічні, естетичні вимоги до якості виробу з вишивкою Діяльнісний компонент <i>Здійснює</i> контроль і оцінку якості виробу відповідно до визначених критеріїв та візуально <i>Аналізує</i> допущені помилки <i>Визначає</i> собівартість виробу <i>Виробляє</i> рекомендації щодо покращення технологічного процесу виготовлення виробу Ціннісний компонент <i>Взаємодіє</i> з іншими щодо колективного аналізу й оцінки виробу</p>	<p>Тема 4.1. Оцінювання якості виробу з вишивкою вільними швами Візуальна оцінка якості готового виробу з вишивкою Оцінка виробу відповідно до критеріїв, визначених у дизайн-специфікації Порівняння розмірів деталей виробу з розмірами, вказаними на кресленнику виробу Експертна оцінка готового виробу</p>
		<i>Пропонує</i> шляхи вдосконалення об'єкта праці відповідно до вимог та з врахуванням оцінки експертів	
		<p>Знаннєвий компонент <i>Розрізняє</i> види оцінювання й самооцінювання результатів проектно-технологічної діяльності Діяльнісний компонент <i>Оцінює</i> дотримання алгоритму виконання проекту, витрату часових і матеріальних ресурсів <i>Оцінює</i> соціально-економічні наслідки виконання проекту</p>	<p>Тема 4.2. Оцінювання і самооцінювання результатів власної проектно-технологічної діяльності Оцінювання соціально-економічного ефекту виконання проекту Визначення продуктивності праці. Зіставлення витрат і результатів своєї діяльності</p>

	<p><i>Визначає</i> продуктивність праці, ефективність використання ресурсів і часу, організації проектно-технологічної діяльності</p> <p><i>Аналізує й оформляє</i> робочі матеріали особистого портфоліо</p> <p><i>Оформляє</i> оцінний бланк</p> <p>Ціннісний компонент</p> <p><i>Оцінює</i> набутий досвід проектно-технологічної діяльності щодо створення виробу з вишивкою лічильними швами</p> <p><i>Оцінює</i> рівень набутої проектно-технологічної компетентності як стимул для подальших досягнень</p>	<p>Обговорення результатів з експертами</p> <p>Формулювання висновків за підсумками роботи</p> <p>Вимоги до оформлення портфоліо</p>
	<p>Знаннєвий компонент</p> <p><i>Розрізняє</i> різні форми презентації результатів проектно-технологічної діяльності</p> <p>Діяльнісний компонент</p> <p><i>Розробляє</i> комплекс заходів щодо інформування потенційних споживачів про переваги власноруч створеного виробу (рекламний проспект)</p> <p><i>Презентує</i> результати власної проектно-технологічної діяльності</p> <p><i>Відповідає</i> на запитання аргументовано</p> <p>Ціннісний компонент</p> <p><i>Контролює</i> логіку розгортання думки</p> <p><i>Поважає</i> свої досягнення та досягнення однокласників</p> <p><i>Виявляє</i> перспективи подальшої діяльності, шляхи підвищення продуктивності праці</p>	<p>Тема 4.3. Презентація результатів проектно-технологічної діяльності</p> <p>Рекламна виробу з вишивкою</p> <p>Визначення форми захисту проекту</p> <p>Розробка плану й сценарію презентації проекту</p> <p>Аналіз проекту та виробу з вишивкою вільними швами з різних позицій</p> <p>Презентація результатів проекту</p>
	Тематичне оцінювання	
40	Резерв часу	
210	Всього	

Додаток Б
(обов'язковий)

Анкета для визначення творчих здібностей учнів старших класів

Дана анкета допоможе визначити ваші творчі здібності, а також як ви використовуєте свою креативність у навчанні.

Блок 1. Схильність до оригінальних ідей

Оберіть один варіант відповіді для кожного твердження (де 1 – ніколи, 2 – рідко, 3 – іноді, 4 – часто, 5 – завжди)

№	Твердження	1	2	3	4	5
1	При виборі об'єкта для виготовлення, я намагаюся знайти чи придумати щось унікальне (що ще не робили однокласники)					
2	Я активно формую багато різних ідей для свого проєкту, перш ніж обрати остаточний варіант					
3	Я прагну використовувати нетрадиційні матеріали або нестандартні комбінації для свого вибору					
4	Я часто вношу істотні зміни до початкових креслень чи інструкцій, щоб покращити виріб					
5	Я приділяю велику увагу естетиці та дизайну свого виробу, а не лише його функціональності					

Блок 2. Вміння вирішити проблеми

№	Твердження	1	2	3	4	5
6	Коли інструмент не працює належним чином, я швидко знаходжу альтернативний спосіб виконання завдання					
7	Я можу адаптувати свою початкову ідею чи конструкцію, якщо виникає несподівана проблема з матеріалами					
8	Я люблю експериментувати з різними технологічними процесами чи методами обробки матеріалів					
9	Якщо щось зламалось під час роботи, я намагаюся вигадати, як це полагодити чи переробити, а не здатися					
10	Я вмю знаходити несподіване практичне застосування для відходів або залишків матеріалів.					

Блок 3. Розробка

№	Твердження	1	2	3	4	5
11	Я завжди прагну додати максимальну кількість деталей і доопрацювань, щоб виріб був ідеальним					
12	Я терпляче доводжу якість поверхні, швів, обробки чи з'єднань до високого рівня					
13	Я здатний(-на) чітко пояснити логіку прийнятих мною конструктивних рішень					
14	Я використовую різні джерела інформації (книги, Інтернет, майстерки) щоб знайти найкраще рішення для свого проєкту					
15	Я можу візуалізувати кінцевий вигляд виробу та його деталі ще до початку роботи					

Блок 4. Самооцінка та інтереси

16. Яку роль ви найчастіше виконуєте в групових творчих проєктах? (оберіть один варіант)

а) генератор ідей – пропоную нові, цікаві та несподівані ідеї.

б) технолог/конструктор – перетворюю ідеї в схеми та креслення.

в) виконавець – виконую складну роботу, обробку, складання.

г) дизайнер – відповідаю за зовнішній вигляд, оздоблення та презентацію.

17. Якщо б вимогли вдосконалити свій виріб, що б ви зробили (опишіть одну ідею).

Аналіз результатів (інформація для вчителя). Загальний бал – максимум 75 балів (1-15). Складові:

– оригінальність (питання 1-5) оцінює здатність генерувати нові ідеї та їх кількість;

– гнучкість та кмітливість (питання 6-10) оцінює здатність швидко знаходити нестандартні рішення при перешкодах.

– розробка (питання 11-15) оцінює здатність доводити ідею до логічного завершення, вдосконалювати деталі та просторово мислити.

ДОДАТОК В
(обов'язковий)

Анкета вчителя з предмету «Технології»

На Вашу думку, що впливає на розвиток творчих здібностей учнів на уроках технологій

1. Прізвище та ім'я
-
2. Стаж педагогічної діяльності (роки)
 - до 5 років
 - 5-10 років
 - 10-20 років
 - понад 20 років
 3. Кваліфікаційна категорія
 - спеціаліст
 - спеціаліст другої категорії
 - спеціаліст першої категорії
 - спеціаліст вищої категорії
 4. Як Ви оцінюєте рівень розвитку творчих здібностей у Ваших учнів?
 - високий
 - достатній
 - середній
 - низький
 5. Які, на Вашу думку, основні показники творчих здібностей, що проявляються на уроках технологій? (Можливо обрати декілька варіантів)
 - оригінальність ідей
 - здатність до самостійного пошуку рішень
 - ініціативність
 - уміння працювати з нетиповими матеріалами/інструментами
 - інше (вкажіть)
 6. Які методи і прийоми Ви найчастіше використовуєте для розвитку творчих здібностей учнів? (Можливо обрати декілька варіантів)
 - метод проектів
 - евристична бесіда
 - створення проблемних ситуацій
 - використання елементів трвз (теорії розв'язання винахідницьких задач)

- організація виставок/конкурсів робіт
 - практичні роботи з елементами конструювання/моделювання
 - інше (вказіть)
7. Як часто Ви надаєте учням можливість вільного вибору матеріалів, технологій чи конструктивних рішень?
- постійно
 - часто
 - іноді
 - рідко
 - ніколи
8. Що, на Вашу думку, найбільше перешкоджає розвитку творчих здібностей учнів на уроках? (Можливо обрати декілька варіантів)
- обмеженість матеріально-технічної бази
 - великий обсяг теоретичного матеріалу
 - недостатня кількість годин
 - страх учнів перед помилкою
 - обмеженість часу на виконання творчих завдань
 - інше (вказіть)
9. Які умови є найбільш сприятливими для розвитку творчості? (Можливо обрати декілька варіантів)
- створення атмосфери довіри та підтримки
 - забезпечення різноманітними матеріалами та інструментами
 - індивідуалізація та диференціація завдань
 - залучення до участі в позаурочних заходах (гуртки, конкурси)
 - інше (вказіть)
10. Якою мірою Ви вважаєте, що зміст навчальної програми з технологій сприяє розвитку творчих здібностей?
- повністю сприяє
 - скоріше сприяє
 - скоріше не сприяє
 - не сприяє взагалі
 - додайте свої побажання та ідеї
-

ДОДАТОК Г
(обов'язковий)

Анкета учня

з метою покращення комунікації з учнями, просимо пройти опитування:

На вашу думку, що впливає на творчі здібності учнів на уроках технологій

1. Клас
 - 10
 - 11

2. Стать
 - Жін
 - Чол

3. Чи використовують вчителі засоби для розвитку творчих здібностей
 - Так
 - Ні

4. Які саме засоби є ефективними (на вашу думку)
 - малювання та живопис
 - моделювання та ручна праця
 - творчі ігри
 - тренінги
 - цифрові інструменти
 - інше

5. Як ви оцінюєте свою творчу активність на уроках технологій?
 - висока
 - середня
 - низька

6. Що, на вашу думку, найбільше сприяє розвитку ваших творчих здібностей на уроках технологій (можна обрати кілька варіантів)
 - цікаві завдання
 - можливість обирати тему або техніку
 - підтримка вчителя
 - приклади готових робіт
 - сучасні матеріали та інструменти

7. Що, навпаки, заважає вам проявляти творчість

- складні або нецікаві завдання
- брак часу
- недостатньо матеріалів
- страх зробити помилку
- відсутність підтримки

8. Які види творчої діяльності вам найбільше подобаються на уроках технологій?

- вишивання
- в'язання
- ліплення
- різьблення
- 3D-моделювання
- орігамі
- інше

9. Чи знайомі ви з українською народною вишивкою

- Так
- Ні
- Інше

10. Які саме навички на вашу думку, розвиває заняття вишивкою (можна вибрати декілька варіантів)

- Уява
- Посидючість
- Креативність
- моторика рук
- естетичний смак
- Інше

11. Додайте будь-які свої побажання чи ідеї
